

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**PRÁVO NA INTERRUPCI Z POHLEDU JUDIKATURY EVROPSKÉHO
SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA**

Zuzana Pokrupová

Sušice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právo na interrupci z pohledu judikatury Evropského soudu pro lidská práva“ vypracovala samostatně a s využitím literatury a informací, na něž odkazuji v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Právo na život.....	8
2.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	9
2.1.1. Evropský soud pro lidská práva	10
2.1.2. Právo na život – Článek 2 Úmluvy	12
2.2. Má embryo právo na život?	14
2.2.1. Ontologický personalismus.....	15
2.2.2. Empirický funkcionalismus	16
3. Pro-life a pro-choice	18
3.1. Pro-life	18
3.2. Pro-choice	19
4. Umělé přerušování těhotenství – judikatura ESLP	22
4.1. Právo na přístup k potratům ve vybraných evropských zemích	22
4.1.1. Irsko	23
4.1.1. A.,B. a C. proti Irsku	25
4.1.1.1.1. Ke skutkovému stavu.....	26
4.1.1.1.2. Řízení před ESLP	28
4.1.2. Polsko.....	32
4.1.2.1. Tysiac proti Polsku	35
4.1.2.1.1. Ke skutkovému stavu.....	35
4.1.2.1.2. Řízení před ESLP	37
4.1.3. R. R. proti Polsku	38
4.1.3.1. Ke skutkovému stavu.....	38
4.1.3.2.Řízení před ESLP	41
4.1.4. P.a S. proti Polsku	44
4.1.4.1.Ke skutkovému stavu.....	44
4.1.4.2. Řízení před ESLP	47
4.2. Právo nenarozeného plodu a embrya na život	50
4.2.1. Vo proti Francii	50
4.2.1.1. Ke skutkovému stavu.....	50
4.2.1.2. Řízení před ESLP	52
4.2.2. Evans vs. Spojené království.....	57
4.2.2.1. Ke skutkovému stavu.....	57
4.2.2.2. Řízení před ESLP	59
4.3. Právo muže v souvislosti s interrupcí - Boso proti Itálii.....	62

4.3.1. Ke skutkovému stavu.....	62
4.3.2. Řízení před ESLP	64
4.4. Právo na přístup k interrupcím - Open Door a Dublin Well Woman proti Irsku	65
4.4.1. Ke skutkovému stavu.....	66
4.4.2. Řízení před ESLP	67
Závěr.....	71
Resumé	74
Seznam použitých zkratk.....	77
Seznam použité literatury	78

1. Úvod

Interrupce představuje významný eticko-právní problém, který dodnes ve společnosti vyvolává řadu diskuzí a sporů. Diplomová práce je zaměřena na pojetí problematiky umělého přerušeni těhotenství ve světle rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“ nebo „ESLP“). Hlavním důvodem pro výběr tohoto tématu byla pro mne především nejednotnost názorů na tuto problematiku a také jeho aktuálnost v dnešní době. Zároveň se nejedná o čistě právní problematiku, nýbrž v sobě zahrnuje prvky morální, filosofické, medicínské, sociologické, a v neposlední řadě také teologické.

Cílem práce je analyzovat právní regulaci potratů ve vybraných evropských zemích, zejména z pohledu judikatury Soudu. Jedná se o nelehký úkol, jelikož v oblasti umělého přerušeni těhotenství neexistuje napříč evropskými státy jednota právních předpisů, a vzhledem k citlivosti tématu. Analýza se bude také dotýkat vnitrostátní právní úpravy ve vybraných zemích, konkrétně Irska a Polska, neboť právě tyto zmiňované státy se z důvodu svého omezujícího přístupu k interrupcím staly nejednou aktéry v řízení před Soudem na základě individuální stížnosti, která proti nim byla podána k ESLP.

Za účelem přehledného prezentování dané problematiky je práce rozdělena na 3 hlavní kapitoly, přičemž pozornost bude cílena především na třetí kapitolu, která bude obsahovat podrobný rozbor jednotlivých vybraných stížností podaných k ESLP, a to jak z hlediska skutkového stavu, tak i řízení před samotným Soudem. Tato kapitola bude také bezesporu nejobsáhlejší částí celé práce.

V první části stručně představím Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod a ESLP, neboť je nejdříve potřeba pochopit, jakým systémem ochrana lidských práv v rámci Rady Evropy funguje. Dále se pokusím přiblížit výklad článku 2 Úmluvy, který zakotvuje jedno ze základních lidských práv, kterým je právo na život. Toto lidské právo je jedním z nejdůležitějších z katalogu základních lidských práv a svobod a od něho se odvozují další práva a svobody. Jeho významné postavení je zdůrazněno tím, že je upraveno na prvním místě v Úmluvě. Avšak diplomová práce nebude zaměřena pouze na výklad článku 2 Úmluvy. Je třeba si uvědomit, že toto právo není možné vykládat izolovaně od ostatních práv obsažených v Úmluvě, mezi právy existuje úzká

provázanost. Ostatně výjimkou nejsou ani stížnosti týkající se práva na umělé přerušení těhotenství, neboť stěžovatelé ve většině případů namítají porušení více práv Úmluvy.

V souvislosti s právem na život, a především v souvislosti s právem na interrupci vyvstává řada otázek, například v jakém momentě začíná lidský život? Má nenarozený jedinec právo na život? Je lidské embryo hodno právní ochrany? V souvislosti s poslední jmenovanou otázkou bude pozornost zaměřena také na problematiku určení právního statusu embrya. Nyní jsem v hrubých rysech načrtla okruh témat, kterými se hodlám zabývat v jednotlivých kapitolách mé diplomové práce spolu s rozбором judikatury Soudu, která se k tématu umělého přerušení těhotenství vztahuje. Cílem práce není zjistit jedno správné východisko, jakož rozbor různých přístupů států k dané problematice a v neposlední řadě, jak se k takto citlivým otázkám staví samotný Soud.

Jelikož se bude jednat především o rozbor judikatury ESLP, zaměřím se především na podstatná rozhodnutí ESLP, která jsou publikována na webových stránkách Evropského soudu. Dále se zaměřím na práci s tištěnou literaturou. Jelikož má mnou zvolené téma mezinárodní přesah, využiji také zahraniční internetové zdroje.

2. Právo na život

Právo na život patří mezi základní lidská práva a svobody, tedy mezi taková práva, která jsou z hlediska existence veškerých práv člověku vlastních ta nejzákladnější a nejdůležitější.¹

Kdy však toto základní právo začíná? Napříč mezinárodními organizacemi dosud nepanuje jasná shoda. Jelikož se však jedná o jedno z nejdůležitějších lidských práv, je obsaženo prakticky ve všech významných lidskoprávních dokumentech. Za první ucelený katalog lidských práv lze považovat Všeobecnou deklaraci lidských práv OSN z roku 1948, která v článku 3 stanoví: „*Každý má právo na život, na svobodu a osobní bezpečnost.*“ Ačkoliv se nejedná o právně závazný dokument, je východiskem pro budoucí mnohostranné mezinárodní smlouvy přijaté v rámci mezinárodních organizací.² Dalším významným dokumentem upravujícím právo na život je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, o které však v souvislosti s právem na život bude pojednáno v další části diplomové práce. Dle definice Americké úmluvy o lidských právech z roku 1969 má „*každá osoba právo na to, aby bylo respektováno její právo na život. Toto právo má být chráněno od okamžiku početí.*“³

V České republice je právo na život chráněno Listinou základních práv a svobod (dále jen Listina), která vyjadřuje, že „*každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.*“⁴ Listina však pouze deklaruje, že nenarozený lidský plod je hoden ochrany, neuvádí však žádné konkrétní prováděcí nástroje, jak má být chráněn.⁵

Jak je na základě vybraných ustanovení patrné, jedná se o složitou oblast právní úpravy z toho důvodu, že jednotlivá ustanovení garantují odlišný rozsah práva na život a jiné nositele těchto práv (*každý, každá osoba, od okamžiku početí,*

¹PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 2., podstatně rozš. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnícké učebnice. ISBN 80-720-1472-2. str. 70

²VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, 24(4), 597-605 [cit. 2020-08-30]. DOI: 10.5817/CPVP2016-4-7. ISSN 1805-2789. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6250>

³HŮLKA, Štěpán. Právo na život v mezinárodním a evropském právu: Mezinárodní právo a právo na život. *Právník* [online]. 2004, 143(11), 1066-1092 [cit. 2020-08-29]. ISSN 0231-6625.

⁴Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁵ODEHNALOVÁ, Jana a kol. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. První vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. 345 s. ISBN 978-80-87956-45-8. str. 177

již před narozením), kteří se v jednotlivých lidskoprávních dokumentech značně odlišují.⁶

2.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

V roce 1949 byla zřízena Rada Evropy-mezinárodní organizace regionálního charakteru, k jejímž primárním cílům patří zejména ochrana demokracie, právního státu a základních lidských práv na území Evropy. V současné době sdružuje 47 evropských států. Členem této organizace se může stát pouze evropský stát sdílející stejné hodnoty, tj. stát, který respektuje a prosazuje demokracii, právní stát a vládu práva.⁷

Na úrovni Rady Evropy došlo roku 1950 ke vzniku významné multilaterální mezinárodní smlouvy-Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“ nebo „Evropská úmluva“).

Evropská úmluva představuje na úrovni evropského kontinentu zcela zásadní dokument v oblasti ochrany lidských práv a základních svobod. Tato Úmluva vznikla především jako reakce na dvě světové války, při kterých docházelo v masivní míře k porušování lidských práv. Základním úmyslem jejich autorů byla zejména ochrana a rozvoj lidských práv a základních svobod na regionální úrovni.⁸ Úmluva konkretizovala některá práva a svobody zakotvená již ve Všeobecné deklaraci lidských práv.⁹

Smluvní státy se svým přistoupením k Úmluvě zavázaly dodržovat lidská práva a svobody garantované v Úmluvě, jak je uvedeno v článku 1 Úmluvy.¹⁰ Nejedná se o uzavřený katalog práv a svobod-postupně ho rozšiřovaly další práva ve formě dodatkových protokolů, která jsou součástí Evropské Úmluvy a mají

⁶ HŮLKA, Štěpán. Právo na život v mezinárodním a evropském právu: Mezinárodní právo a právo na život. *Právník* [online]. 2004, 143(11), 1066-1092 [cit. 2020-08-29]. ISSN 0231-6625.

⁷ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*. Bulletin advokacie, 2013. ISSN 1210-6348.str.5-10

⁸ MALÍŘ, Jan a DOLEŽAL, Tomáš. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 209 stran. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-224-5.str.15-16

⁹ ODEHNALOVÁ, Jana a kol. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. První vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. 345 s. ISBN 978-80-87956-45-8.str.112

¹⁰ Článek 1 - Povinnost respektovat lidská práva
Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.

hmotný i procesní charakter.¹¹ Evropská Úmluva je živoucím nástrojem, který se neustále vyvíjí a formou dodatkových protokolů je schopen reagovat na aktuální společenské situace.¹²

2.1.1. Evropský soud pro lidská práva

Na základě Evropské úmluvy došlo v roce 1959 ke zřízení ESLP, a to za účelem „zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami“.¹³ Jedná se o nejvýznamnější soudní orgán v oblasti kontroly dodržování lidských práv, přičemž oblast působnosti Soudu je omezena na ochranu lidských práv vymezených v Úmluvě a jejích protokolech.¹⁴ Sídlo Soudu je ve Štrasburku. ESLP se skládá ze soudců, jejichž počet se odvíjí od počtu smluvních stran Úmluvy. V současné době je počet soudců 47. Jedná se především o osoby nestranné s vysokým morálním charakterem, které hájí zájmy Rady Evropy jako celku, nezastupují národní zájmy žádného ze států.¹⁵

Státy nejen že garantují dodržování práv a svobod uvedené v Úmluvě, zároveň Úmluva představuje efektivní právní systém k jejich ochraně a prosazování těchto práv a svobod. Tento kontrolní mechanismus spočívá v možnosti obrátit se na kompetentní (mezinárodní) soudní orgán v případě porušení práva a svobody garantované v Úmluvě (skutečně či domněle).

Rozhodování o stížnostech původně náleželo do kompetence Evropské komise pro lidská práva, Evropskému soudu pro lidská práva a Výboru ministrů Rady Evropy. Po přijetí protokolu č. 11 v roce 1998 tato rozhodovací pravomoc však náleží pouze samostatnému Soudu.¹⁶

¹¹ HUBÁLKOVÁ, Eva. Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva: text je sestaven a uspořádán podle stavu k 1.4.2003. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-417-x.str.10-12

¹² MALÍŘ, Jan a DOLEŽAL, Tomáš. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 209 stran. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-224-5.str.15-17

¹³ ČLÁNEK 19 - Ustavení Soudu

K zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v Úmluvě a Protokolech k ní se zřizuje Evropský soud pro lidská práva, dále jen "Soud". Soud vykonává svou činnost jako stálý úřad.

¹⁴ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074007217.str.333-334

¹⁵ MARKOVÁ, Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-56-4.str.14-20

¹⁶ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 3., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-318-9.str.32-39

V řízení před ESLP se rozlišují dva základní typy stížností: stížnost mohou podat v souladu s článkem 33 Úmluvy¹⁷ jeden nebo více smluvních stran proti jinému členskému státu, pokud se domnívá, že tato smluvní strana porušila Úmluvu (tzv. mezistátní stížnost). Ačkoliv zde existuje tato možnost podat mezistátní stížnost, v praxi se využívá spíše sporadicky.

Převážnou většinu tvoří druhá skupina stížností, přičemž se jedná o stížnosti individuální, které bývají hojně využívaným instrumentem v oblasti ochrany základních práv a svobod.¹⁸ Tuto stížnost je oprávněn podat jednotlivec, skupina jednotlivců nebo nestátní organizace podle článku 34 Úmluvy¹⁹ proti některému ze smluvních států Úmluvy v případě, že se cítí být dotčeni porušením jejich práv a svobod zaručených Úmluvou.

Právě v možnosti podat stížnost jednotlivcem na porušení základních práv některým ze smluvních stran spočívá zásadní a inovativní přínos Evropské úmluvy. Smluvní státy se svým přistoupením k Úmluvě nezavázaly pouze k dodržování svých závazků, zároveň garantují jednotlivcům základní práva a svobody vyplývající z Úmluvy. V případě jejich porušení jsou jednotlivci, kteří požívají těchto práv a svobod, oprávněni obrátit se na kompetentní mezinárodní soudní orgán proti státu, který tato práva porušil.²⁰

Rozhodnutí soudu má deklaratorní povahu. V případě porušení Úmluvy může Soud po státu požadovat zjednání nápravy, případně může přiznat stěžovateli právo na „spravedlivé zadostiučinění“. Zároveň však může požadovat po smluvním státu, který Úmluvu porušil, aby v rámci svého vnitrostátního práva přijal taková opatření, která v budoucnu zabrání opakovanému porušení Úmluvy.

¹⁷ČLÁNEK 33 Mezistátní případy

Každá Vysoká smluvní strana může oznámit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a Protokolů k ní jinou Vysokou smluvní stranou.

¹⁸MALÍŘ, Jan a Tomáš DOLEŽAL. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-224-5. str.17-19

¹⁹ ČLÁNEK 34 Individuální stížnosti

Soud může přijímat stížnosti od každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny jednotlivců považujících se za oběti v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a Protokoly k ní jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.

²⁰ MALÍŘ, Jan a Tomáš DOLEŽAL. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-224-5.str.17-19

Konečné rozsudky jsou závazné pro strany sporu a nad jejich dodržováním dohlíží Výbor ministrů Rady Evropy.²¹

2.1.2. Právo na život – Článek 2 Úmluvy

Článek 2 Evropské úmluvy zní:

„Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;*
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;*
- c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.“²²*

Právo na život je jedním z nejzákladnějších a nejdůležitějších práv zakotvených v Úmluvě. Jeho výsadní postavení lze spatřovat mimo jiné také v tom, že je v Úmluvě uvedeno na prvním místě.²³ V případě porušení práva na život, které vede k usmrcení jiného člověka, neexistuje způsob, jak toto porušení odčinit, a právě z toho důvodu se jedná o jedno z nejzávažnějších zásahů do lidských práv vůbec.²⁴ Právo na život patří do skupiny lidských práv směřujících k ochraně lidského života a důstojnosti a vztahuje se na úmyslná i neúmyslná úmrtí.²⁵ Pro tato práva platí zákaz jejich derogace s odkazem na čl. 15 Úmluvy,²⁶ to znamená, že je nelze suspendovat s výjimkou případů v době války nebo jiného ohrožení státní existence. Státy se svým přistoupením k Evropské úmluvě

²¹MARKOVÁ, Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-56-4.str.48-50

²² Evropská úmluva o lidských právech

²³HUBÁLKOVÁ, Eva. *Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech.* Bulletin advokacie, 2013. ISSN 1210-6348.str.46

²⁴ KMEC, Jiří, David KOSAR, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář.* [Praha]: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.str.347

²⁵ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech.* Bulletin advokacie, 2013. ISSN 1210-6348.str.46

²⁶ ČLÁNEK 15 Odstoupení od závazků v případě ohrožení

1. V případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.

zavázaly na jedné straně bránit nezákonnému zbavení života člověka (negativní povinnost), na druhé straně mají povinnost přijímat všechny účinné kroky vedoucí k ochraně života osob v jejich jurisdikci a v případě úmrtí provést jeho účinné vyšetřování (pozitivní povinnost).²⁷

S právem na život se pojí také otázka, kdy lidský život začíná a kdy končí. Tato otázka nesporně přesahuje právní sféru, nýbrž se dotýká odvětví filozofie, morálky, náboženství a medicíny.²⁸ Úmluva ve svých ustanoveních často používá pojmy „život“ a „každý“, dále však tyto dva termíny nespécifikuje. Pokud jde o časové určení práva na život podle článku 2 Úmluvy, nelze jistě určit, kdy začíná právo na život. Na rozdíl od článku 4 Americké úmluvy o lidských právech, která stanoví, že právo na život musí být chráněno „od okamžiku početí“, Úmluva na toto téma mlčí nebo se snaží vyhýbat jednoznačné odpovědi. V současné době tedy není možné abstraktně určit, zda je nenarozené dítě (plod) osobou požívající právo na život podle článku 2 Úmluvy. Stejně tak se Soud ve svých rozhodnutích vyhýbá jasné odpovědi na otázku o určení počátku života (vzhledem ke složitosti této otázky a rozdílným názorům na tuto problematiku napříč evropskými zeměmi) a ponechává jednotlivým členským státům Úmluvy široký prostor pro jejich vlastním uvážení.²⁹

Ustanovení článku 2 Úmluvy není možné vykládat separovaně od ostatních práv a ustanovení obsažených v Úmluvě, mezi jednotlivými články existuje úzká provázanost. Zejména stížnosti týkající se problematiky umělého přerušování těhotenství jsou podávány k ESLP na porušení více práv garantovaných v Úmluvě. Ta poskytuje pouze základní právní garanci v oblasti ochrany základních lidských práv a svobod, které se smluvní státy zavázaly třeba dodržovat.

Kdo je tedy předmětem ochrany práva na život podle článku 2 Úmluvy? Práva a svobody obsažená v Úmluvě se vztahují výlučně na jednotlivce, což platí i v případě práva na život. Předmět ochrany práv se vyvinul z rozhodovací činnosti

²⁷ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva : text je sestaven a uspořádán podle stavu k 1.4.2003*. Praha: Linde, 2003, 743 s. ISBN 80-7201-417-X.str.85-94

²⁸ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.388

²⁹ Practical Guide on Admissibility Criteria [online]. 2019 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf

bývalé Komise pro lidská práva, jakož i z novější judikatury ESLP. Co se týče časového rámce, který Úmluva pokrývá, článek 2 se v zásadě vztahuje na život člověka od okamžiku narození až do okamžiku smrti.

V případě prenatálních forem života však Komise ani Soud dosud nenalezly jednoznačnou odpověď. Např. ve věci vztahující se k německé úpravě potratů *Brügemann a Scheuten proti Německu*³⁰ Komise došla k závěru, že „*nepovažuje za nutné rozhodnout, zda je nenarozené dítě považovat za život ve smyslu článku 2 Úmluvy nebo jestli jej lze chápat jako bytost, jejíž existence opravňuje k zásahům podle čl. 8 odst. 2 Úmluvy, tj. k zásahům na její ochranu.*“ Ve věci *Paton proti Spojenému království*³¹ Komise uvedla: „*za těchto okolností nepovažuje Komise za nezbytné rozhodnout, jestli se článek 2 vůbec vztahuje na lidský plod, nebo jestli mu náleží právo na život s imanentními omezeními*“. Komise ve svém rozhodnutí dále konstatovala, že „*napadené připuštění potratu státními orgány Spojeného království je slučitelné s čl. 2 odst. 1 věta 1, neboť je pokryto imanentním omezením práva na život plodu, které v tomto stadiu chrání právo na život a zdraví ženy*“.³² Také v případě rozhodovací činnosti ESLP zůstává otázka, zda prenatální formy požívají ochrany podle článku 2 Úmluvy, otevřená, jak se Soud vyjádřil např. ve věci *Open Door a Dublin Well Woman proti Irsku*, přičemž zmiňovaná stížnost bude podrobněji rozebrána v části diplomové práce týkající se judikatury ESLP, stejně jako stížnost ve věci *Vo proti Francii*. V posledním případě měl Soud příležitost vyjádřit své stanovisko, zda má plod právo na život, každopádně ani v tomto případě nevyslovil Soud jednoznačné stanovisko, zda Úmluva garantuje právo na život také nenarozenému plodu.

2.2. Má embryo právo na život?

Řešení problematiky umělého přerušování těhotenství se neobejde bez objasnění, kdy vzniká lidský život, který požívá právní ochrany, nejedná se však o lehký úkol. S otázkou určení počátku lidského života se setkáváme nejen v souvislosti s interrupcí, jakož i v případech manipulace s kmenovými embryonálními buňkami, mimotělním oplodněním či klonováním. V současné době nelze jednoznačně

³⁰ Case of *Brügemann and Scheuten vs. Federal Republic of Germany* (Application No. 6959/75). Decision of European Commission of Human Rights on the admissibility of the application. Strasbourg, 12 July 1977. Dostupné na <http://strasbourgconsortium.org>

³¹ *Paton vs. UK* (Application No. 8317/78). Decision of European Commission on Human Rights. Strasbourg, 13 May 1980, also cited as *X. v. UK*

³² HŮLKA, Štěpán. Právo na život v mezinárodním a evropském právu: Mezinárodní právo a právo na život. *Právník* [online]. 2004, 143(11), 1066-1092 [cit. 2020-08-29]. ISSN 0231-6625.

odpovědět na otázku o určení identity lidského embrya, aby odpověď na ní uspokojila odbornou i laickou veřejnost. „*Problém lidského embrya, ač se může zdát minimální a v materiální (fyzické, ekonomické) rovině prakticky zanedbatelný, je nicméně zcela klíčový v rovině myšlenek a úvah, neboť se bezprostředně dotýká sebepojetí člověka.*“ S jistotou však můžeme říci, že určení počátku lidského života přesahuje právní sféru, přičemž řešení této otázky spadá spíše do působnosti vědních oborů, především oblasti embryologie a genetiky.³³ Na základě poznatků současné embryologie lze empirickým poznáním doložit, že lidský život vzniká po aktu početí, ke kterému dochází nejčastěji procesem oplození (přírozenou či umělou cestou), přičemž dochází ke splynutí mužské a ženské pohlavní buňky. Výsledkem spojení těchto buněk je oplozené vajíčko neboli zygota.³⁴

Avšak jaký je jeho morální status? Je embryo bytostí, nebo osobou, případně kdy nastane konkrétní předěl mezi těmito dvěma formami bytí? O těchto otázkách se vedou již řadu let filozofické a etické diskuze. Přiznat embryu status osoby by znamenalo přiznat mu také všechna morální práva, a to i včetně práva nebýt usmrcen. Filozofický pohled na postavení lidského embrya je důležitý především z toho důvodu, že právě z něj vychází i závěry, pokud se jedná o jeho ochranu.³⁵

V bioetických kruzích lze vyčlenit dva základní filozofické přístupy pro nahlížení na příslušnou problematiku, co znamená člověk, a co znamená být osobou – ontologický personalismus a empirický funkcionalismus, přičemž se oba filosofické směry rozcházejí v názorech na lidskou povahu embrya.

2.2.1. Ontologický personalismus

Tato koncepce přiznává embryu počátek lidského života již od okamžiku početí, lidské embryo se tedy stává plnohodnotným člověkem od okamžiku oplodnění. Lidské embryo je na jedné straně závislé na matce, zároveň má schopnost seberozvoje, kdy se formuje a roste jako samostatný jedinec, jelikož si

³³ ČERNÝ, David. *Lidské embryo v perspektivě bioetiky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-648-6.str.14-16

³⁴ VALC, Jakub. Hodnotové pojetí a právní ochrana nenarozeného života v kontextu biomedicínského vývoje. *Jurisprudence*, 2017, **26**(4), s. 14-23. ISSN 1802-3843. Dostupné také z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/hodnotove-pojeti-a-pravni-ochrana-nenarozeneho-zivota-v-kontextu-biomedicinskeho-vyvoje.dm-256.pdf>.

³⁵ MUNZAROVÁ, Marta. *Zdravotnická etika od A do Z*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1024-2.str.66-71

v sobě již od počátku nese základní charakteristiku, „genetickou entitu“, jako je pohlaví, krevní skupina či barva očí, která ovlivňuje jeho další vývoj. V počáteční fázi vývoje embrya sice nedisponuje lidským tělem nebo orgány, každopádně je nositelem genotypu, který determinuje jeho pozdější vývoj. Podle ontologického personalismu se embryo stává dokonale definovaným člověkem již v momentě proniknutí spermie do oocyty (vajíčka). Od tohoto okamžiku jsou mu přiznána všechna lidská práva, především právo na život nebo rodinu, či tělesnou a fyzickou integritu.³⁶

2.2.2. Empirický funkcionalismus

Tento názorový směr striktně rozlišuje mezi pojmem osoba a bytost, a v průběhu vývoje plodu narůstají také nároky na jeho ochranu.³⁷ Empiričtí funkcionalisté na jednu stranu přiznávají, že lidskou bytostí se člověk stává již od okamžiku koncepce, avšak osobou se stává až v určitém pozdějším vývojovém stupni plodu, tedy ne v okamžiku, kdy spermie pronikne do oocyty. Zároveň nepanuje konsenzus, kdy tento rozhodný předěl nastane.³⁸ Na tomto základě rozlišujeme několik forem empirického funkcionalismu.

Jeden ze směrů se označuje jako tzv. gradualismus, který považuje nenarozené dítě za dospívající osobu, avšak vývoj je postupný (=graduální), a z toho důvodu nenarozenému plodu přiznává určitou formu ochrany, nikoliv však status morální. Plná ochrana nastává až ve chvíli, kdy je nenarozený plod schopen existovat samostatně, nezávisle na těle matky.³⁹

Dle filosofů Engelhardta nebo Gloverera, kteří se řadí k nejradiálnějším odnožím této názorové skupiny, o lidské osobě nelze hovořit dříve než před šestým měsícem po narození. Jiní zastánci této filosofie jsou přesvědčeni, že se o lidskou

³⁶LAJKEP, Tomáš. Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie. *Scripta Bioethica* [online]. Brno, 2003, 3(4) [cit. 2020-08-30].

³⁷ VALC, Jakub. Hodnotové pojetí a právní ochrana nenarozeného života v kontextu biomedicínského vývoje. *Jurisprudence*, 2017, 26(4), s. 14-23. ISSN 1802-3843. Dostupné také z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/hodnotove-pojeti-a-pravni-ochrana-nenarozeneho-zivota-v-kontextu-biomedicinskeho-vyvoje.dm-256.pdf>.

³⁸ VÁCHA, Marek. Definice lidského embrya a jeho status: Tři skupiny názorů. *Vesmír* [online]. 2008(4) [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2008/cislo-4/definice-lidskeho-embrya-jeho-status.html>

³⁹ VALC, Jakub. Hodnotové pojetí a právní ochrana nenarozeného života v kontextu biomedicínského vývoje. *Jurisprudence*, 2017, 26(4), s. 14-23. ISSN 1802-3843. Dostupné také z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/hodnotove-pojeti-a-pravni-ochrana-nenarozeneho-zivota-v-kontextu-biomedicinskeho-vyvoje.dm-256.pdf>.

bytost jedná v případě, kdy již není možné rozdělit buňku na jednovaječná dvojčata, přičemž tento okamžik nastává dva týdny po oplodnění.

Pro jiné nastává milník mezi bytostí a člověkem až v momentě, kdy je embryo schopno cítit bolest, tedy ve fázi vývoje, kdy se mu objeví základ pro budoucí centrální nervovou soustavu, což nastává ukončením čtvrtého týdne těhotenství.

Jiní autoři jsou přesvědčení, že se bytost stává člověkem, když dokáže vést život nezávisle na těle matky. Avšak s ohledem na to, že jsou lékaři v dnešní době díky přístupu k moderní technice schopni udržet na životě velmi nezralý plod (udává se kolem 24.týdne života), je určení této konkrétní hranice velice obtížné.⁴⁰

Z důvodu výše uvedených různorodých přístupů, jež se od sebe diametrálně odlišují, není možné jednoznačně stanovit status embrya, případně určit onen specifický bod, odkdy by mělo být právo na život embryu přiznáno.

⁴⁰ LAJKEP, Tomáš. Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie. *Scripta Bioethica* [online]. Brno, 2003, 3(4) [cit. 2020-08-30].

3. Pro-life a pro-choice

Otázka interrupce je prakticky neustále předmětem celospolečenské diskuze, která budí kontroverzi. Rozhodnutí podstoupit zákrok umělého přerušení těhotenství představuje pro ženy bezesporu jedno z nejtěžších rozhodnutí v životě. Debaty na téma interrupce zdaleka neprobíhají pouze v oblasti medicíny, otázka se dotýká také morální, politické, sociální, náboženské, a v neposlední řadě také právní sféry.

V této kapitole budou představeny dva protichůdné názorové tábory, zastánci svobodné volby pro-choice (pro volbu) a na druhé straně odpůrci interrupcí pro-life (pro život). Každá ze skupin zastává jiné stanovisko a jejich argumenty pro přístup k interrupcím se diametrálně odlišují.⁴¹

3.1. Pro-life

Názorový tábor pro-life klade důraz na „ochranu života“, především toho nenarozeného. Zjednodušeně můžeme říci, že hnutí pro-life zcela odmítá interrupce, a to bez ohledu na jakoukoliv životní situaci, v níž se žena nachází. Lidský plod je podle nich nutné vnímat jako člověka již od okamžiku oplodnění. V otázce, kdy začíná lidský život, mají aktivisté jasno: nesouhlasí s většinou lékařských zjištění a lidský život pro ně začíná již od okamžiku uhníždění oplodněného vajíčka.

Tento směr či hnutí chrání lidský život prakticky za všech okolností, kdy příslušníci skupiny pro-life jsou často ovlivněni náboženskou ideologií. Interrupce pro ně znamená akt vraždy, na základě čehož přívrženci hnutí na svých demonstracích často usilují o absolutní zákaz interrupcí. Jak již bylo výše zmíněno, jejich morální hledisko často vychází z víry, především se jedná o katolickou církev či její náboženskou odnož ve formě katolických skupin.⁴² Velice často brojí proti druhé názorové skupině pro volbu a nazývají je propagátory interrupcí.⁴³

⁴¹ BOHATOVÁ, Milena. *Potrat ano-ne, aneb, Na pokraji života*. Praha: Grada, 2000. Strom života. ISBN 80-716-9922-5.

⁴² SOKAČOVÁ, Linda. *HNUTÍ PRO ŽIVOT: ZA SVĚT KONZERVATIVNĚJŠÍ A MÉNĚ SVOBODNÝ!* [online]. 5.1.2006 [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/hnuti-pro-zivot-za-svet-konzervativnejsi-a-mene-svobodny>

⁴³ BOHATOVÁ, Milena. *Potrat ano-ne, aneb, Na pokraji života*. Praha: Grada, 2000. Strom života. ISBN 80-716-9922-5. str.10-11

Umělý potrat pro tuto názorovou skupinu nepřipadá v úvahu praktický v žádné situaci, a to ani v případě otěhotnění pocházející ze znásilnění, neboť tvrdí, že dívka či žena, která v důsledku znásilnění podstoupí interrupci, se tak dostane pouze do dalších obtíží, jelikož bude cítit vinu, že usmrtila nenarozené dítě, a to ji může poznamenat po zbytek života. I když je tedy zárodek plodem násilného činu, stále převažuje právo na život plodu nad svobodným rozhodnutím ženy. Zastánci hnutí pro-life také nesouhlasí s argumentem, že je lidský plod pouze součástí těla těhotné ženy. V okamžiku početí je podle nich zárodek „oddělený, odlišný a jedinečný“, přičemž je na těle ženy závislý pouze proto, jelikož potřebuje výživu a bezpečí.⁴⁴

Skupiny chránící lidský život ke svému vyjádření často využívají demonstrací, na nichž často využívají strachu, mystifikací a nepravdivých tvrzení nebo úmyslných nesrovnalostí za tím účelem, aby dosáhly změny zákonů v jejich prospěch. Další formou propagace myšlenek na ochranu života jsou modlitební setkání před klinikami provádějící interrupce, kde se stoupenci hnutí modlí za matky a nenarozené děti.

Nejvýraznějším představitelem a propagátorem ochrany života v České republice je Hnutí pro život ČR (dále jen „Hnutí pro život“), přičemž jejich aktuálním cílem není usilovat o absolutní zákaz potratu. Kromě demonstrací a propagandistických aktivit provozují tísňovou linku, na jejímž základě vyvozují závěr, že více než 80 procent žen je k potratu přinuceno pod nátlakem rodiny či partnera. Otázkou zůstává, nakolik je uváděné procento zavádějící, když Hnutí pro život bere v potaz pouze malou skupinu žen, které jsou si jisté, že na interrupci nechtějí, avšak cítí se být k tomuto kroku pod nátlakem přinuceny.

3.2. Pro-choice

Zastánci názorové skupiny známé pod pojmem „pro choice“ (pro volbu) usilují o možnost svobodné volby ženy, zda zákrok umělého přerušování těhotenství podstoupí či nikoliv, a rovněž podporují svobodu žen nakládat se svým tělem, jak uznají za vhodné, tedy i rozhodovat o svém těhotenství.

⁴⁴ GRADY, John L. *Interrupce ano nebo ne?: (Důvody proti interrupcím)*. Praha: Řád, 1992. Strom života. ISBN 80-901-1893-3.str.11-12

Hnutí pro svobodnou volbu pak vystupuje na obranu práva žen na interrupci. Žena má disponovat možností autonomně rozhodovat o svém životě a těle. Klade důraz především na kvalitu života a preferuje již narozený život. Hnutí bývá často spojováno s feministickým hnutím či hnutím za ženská práva.⁴⁵ Tato liberální názorová skupina podporuje reprodukční práva obecně, tzn. že podporuje zákony, které umožňují ženám přístup k celé škále péče o reprodukční zdraví, včetně bezpečného legálního přístupu k interrupcím. Stoupenci hnutí pro-choice podporují také snadný přístup k antikoncepci, sexuální výchově a dalším formám reprodukční zdravotní péče.⁴⁶

Netradiční organizací podporující smýšlení hnutí „pro-choice“ je holandská organizace Ženy na vlnách (*Woman on waves*), která vznikla v roce 1999. Tato organizace umožňuje na žádost těhotné ženy provedení interrupce na lodi pod vlajkou státu, kde jsou potraty povoleny, avšak zákrok je vykonán bezpečně, profesionálně a legálně. Ženy na vlnách se mj. věnují distribuci antikoncepce či organizování seminářů a workshopů k otázce ženských práv na interrupci, a v neposlední řadě šíří osvětu o liberalizaci interrupčních zákonů po celém světě. Jejich hlavním cílem je podporovat ženy v konání vědomého rozhodnutí o plánování rodiny na základě dobré informovanosti, prevence před nechtěným těhotenstvím, zabezpečit možnost bezpečné a legální interrupce a tím redukovat nadměrné fyzické a psychické utrpení, o nichž se často hovoří jako o následku nelegálně provedených potratů.⁴⁷

Dle mého názoru označení pro-choice a pro-life zdaleka nepokrývají celou problematiku umělého přerušování těhotenství a názory společnosti není možné „zaškatulkovat“ do jedné z názorově tak odlišných skupin. Namísto zařazení osob do jedné či druhé kategorie bychom měli respektovat rozhodnutí, kterým ženy a jejich rodiny každý den čelí. Rozhodnutí tom, zda si dítě ponechat a následně zvolit cestu adopce, těhotenství ukončit nebo v něm pokračovat. Tato volba by

⁴⁵SOKAČOVÁ, Linda. *HNUTÍ PRO ŽIVOT: ZA SVĚT KONZERVATIVNĚJŠÍ A MÉNĚ SVOBODNÝ!* [online]. 5.1.2006 [cit. 2020-08-28]. Dostupné z:

<https://www.feminismus.cz/cz/clanky/hnuti-pro-zivot-za-svet-konzervativnejsi-a-mene-svobodny>

⁴⁶ DEANA, Rohlinger a Sessions MIRIAM. *Pro-Life/Pro-Choice Movements* [online]. In: . 2013 [cit. 2020-08-28]. DOI: 10.1002/9780470674871.wbespm372. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/319355759_Pro-LifePro-Choice_Movements

⁴⁷ *Women on waves* [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z:

<https://www.womenonwaves.org/en/page/650/who-are-we>

měla zůstat především na těhotné ženě za podpory její rodiny, poskytovatele zdravotní péče a případně náboženské víry.

4. Umělé přerušování těhotenství – judikatura ESLP

V dnešní době existuje velmi málo evropských zemí, které radikálně omezují přístup k potratům. Právní úprava umělého přerušování těhotenství je napříč evropskými státy nejednotná. Velkou roli hraje historický vývoj, politické ambice a v neposlední řadě právní tradici silně ovlivňuje převládající náboženství v dané zemi. Některé státy jdou cestou přísného zákazu (jedná se např. o Andorru, San Marino či Maltu, přičemž Malta je jediným státem Evropské unie, ve kterém dodnes platí zákaz umělého potratu bez jakýchkoli výjimek), jiné země volí formu výrazných omezení (např. Polsko), jinde jsou v otázce potratů liberálnější a ponechávají větší prostor pro uvážení těhotné ženy.⁴⁸ Mezi poslední skupinu zemí se řadí např. Česká republika. V České republice bylo umělé přerušování těhotenství z jiných, než zdravotních důvodů legalizováno již v roce 1957, přičemž prováděcí vyhláška ministerstva zdravotnictví určovala složení tzv. interrupčních komisí a obsahovala mj. také výčet seznamu nemocí, které byly zdravotní indikací k provedení interrupce. Provádění potratů posléze nahradil ještě liberálnější zákon z roku 1986, který je s některými dílčími novelizacemi platný dodnes.⁴⁹ Je nutné poznamenat, že i interrupce na základě přání ženy je časově ohraničena. Obecně můžeme říci, že tím, jak plod roste, se snižuje možnost umělého přerušování těhotenství na žádost (nikoliv z důvodu zdravotní či vitální indikace), časové rozmezí je zhruba do 24.týdne těhotenství. V tuto chvíli je plod již zcela životaschopný nezávisle na těle matky. Zhruba od konce druhého trimestru se již neprovádí interrupce na „pouhou“ žádost ženy.⁵⁰

4.1. Právo na přístup k potratům ve vybraných evropských zemích

V této části kapitoly se budu podrobněji zabývat dvěma členskými státy Úmluvy, kterými jsou Irsko a Polsko a jejich přístupem k umělému přerušování těhotenství. Tyto dvě země jsem zvolila z toho důvodu, že figurovaly v několika stížnostech před Soudem jako žalovaný stát, při posuzování otázky přístupu ke službám umělého přerušování těhotenství. V obou zemích je silně viditelný vliv katolické církve, avšak jak si dále rozebereme, Irsko se v otázce přístupu

⁴⁸ *European Abortion Laws: A Comparative Overview* [online]. In: . [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/sites/default/files/documents/European%20abortion%20law%20a%20comparative%20review.pdf>

⁴⁹ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženskou tělo*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012. ISBN 978-80-7330-214-6.str.37-112

⁵⁰ LAJKEP, Tomáš. Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie. *Scripta Bioethica* [online]. Brno, 2003, 3(4) [cit. 2020-08-30].

k interrupcím postupně liberalizovalo, zatímco polská vláda se snaží zpřísnit již tak restriktivní právní úpravu interrupcí.

4.1.1. Irsko

Zástupcem jedné z mála evropských zemí, ve kterém relativně donedávna platil zákaz umělého přerušení těhotenství, je Irská republika. V této zemi Spojeného království byla interrupce zakázána i v situacích, ve kterých k oplodnění došlo při znásilnění či incestu, nebo dokonce v případech poškozeného plodu, který má velmi malé šance na přežití. V roce 1983 proběhlo v Irsku referendum, které vyústilo k přijetí osmého dodatku k irské Ústavě, a to článek 40.3.3. Ústavy, jenž „přiznává právo na život nenarozeným a s patričním ohledem k právu na život matky zaručuje, že bude ve svých zákonech respektovat a – je-li to možné – toto právo svými zákony bránit a hájit“. Dodatek garantuje, že právo matky na život má stejné postavení jako život nenarozeného plodu. Do přijetí osmého dodatku bylo právo na život nenarozeného dítěte chráněno na úrovni běžných zákonů, nyní toto právo zakotvila samotná Ústava.⁵¹ V důsledku zákazu umělého potratu se irské ženy často uchýlovaly do sousedních zemí (jejich cílem bývala především Velká Británie nebo Skotsko) za účelem podstoupení zákroku umělého přerušení těhotenství, jiné zvolily cestu požití nelegálních medikamentů vyvolávajících potrat, čímž se vystavovaly hrozbě trestního stíhání.⁵²

V posledních třech desetiletích se však postoj Irska k pravidlům interrupce začal postupně liberalizovat. Přísný zákaz potratů v Irsku platil až do roku 1992, kdy se do povědomí veřejnosti dostal významný rozsudek Nejvyššího Soudu ve věci známé jako *Attorney General v. X*. Tento případ modifikoval dosavadní interpretaci článku 40.3.3. Ústavy a to tak, že potrat je přípustný v případě vážného ohrožení života matky (nikoliv v případě ohrožení zdraví).

Jednalo se o případ znásilnění čtrnáctileté dívky (známé jako X.), která v důsledku tohoto znásilnění otěhotněla. Jelikož v Irsku platil přísný zákaz interrupcí, dívka se spolu se svými rodiči rozhodla vycestovat do Velké Británie za účelem podstoupit tento zákrok. Poté, co se rodiče s dcerou vydali na cestu, nejvyšší státní zástupce získal prozatímní příkaz bránící nezletilé X., aby podnikala

⁵¹ Timeline: The history of abortion in Ireland [online]. In: . 30 December 2018 [cit. 2020-08-15]. Dostupné z: <https://www.thejournal.ie/abortion-in-ireland-4382738-Dec2018/>

⁵² Konec exportu problémů irských žen? Příběh osmého dodatku ústavy Irské republiky [online]. 2018 [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://blistry.cz/art/91168-konec-exportu-problemu-irskych-zen-pribeh-osmeho-dodatku-ustavy-irske-republiky.html>

jakékoliv další kroky vedoucí k podstoupení zákroku, přičemž odkazoval na článek 40.3.3. Ústavy.⁵³ Po vydání příkazu se rodina vrátila zpět do Irska na soudní proces. Ačkoliv měla dívka sklony k sebevraždě, Vrchní Soud v Irsku dospěl k názoru, že riziko nebylo dostatečně vysoké na to, aby převýšilo právo na život nenarozeného. Rodiče se posléze odvolali k Nejvyššímu soudu, který jejich odvolání uznal.⁵⁴

Nejvyšší soud použil během rozhodování test přiměřenosti a život matky podle něj převažuje nad ochranou života nenarozeného plodu.⁵⁵ Soud prohlásil, že „pokud je prokázáno, že existuje reálné a podstatné ohrožení života matky, kterému lze zabránit pouze ukončením těhotenství, takové ukončení je přípustné s ohledem na skutečný výklad článku 40.3.3.“⁵⁶ Toto rozhodnutí legalizovalo potraty v Irsku v případech, že těhotenství představuje značné riziko pro život matky (nikoliv však pro situace ohrožení zdraví).⁵⁷

Po vyhlášení rozsudku byla vyhlášena tři referenda, přičemž každé z nich mělo za cíl rozhodnout o přijetí dalšího dodatku Ústavy a upřesnit tak výklad osmého dodatku. Jednalo se přijetí dodatků číslo 12,13 a 14. Dvanáctý dodatek usiloval o vyloučení „rizika sebevraždy“ jako důvod pro interrupci, čímž by vyvrátil rozhodnutí Nejvyššího soudu a tím posílil zákaz provádění potratů, návrh však nebyl přijat. Zbývající dva dodatky byly v referendu přijaty. Třináctý dodatek znamená, že zákaz potratů neomezuje svobodu cestování z Irska do jiných zemí za účelem interrupce. Čtrnáctý dodatek povoluje právo na informace o legálně dostupných službách pro podstoupení zákroku umělého přerušování těhotenství v jiných zemích.⁵⁸

O pět let později po rozhodnutí ve věci *Attorney General v. X* rozhodoval Nejvyšší soud ve věci známé jako *C case*. V tomto případě se jednalo o třináctiletou dívku

⁵³ ABORTION AND IRELAND'S SUPREME COURT [online]. In: . 14 November 2008 [cit. 2020-08-15]. Dostupné z: <https://www.jasondmacleod.com/law-articles/abortion-ireland%e2%80%99s-supreme-court/>

⁵⁴ *Attorney General v. X*. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Attorney_General_v._X

⁵⁵ ABORTION AND IRELAND'S SUPREME COURT [online]. In: . 14 November 2008 [cit. 2020-08-15]. Dostupné z: <https://www.jasondmacleod.com/law-articles/abortion-ireland%e2%80%99s-supreme-court/>

⁵⁶ *The Attorney General vs. X. and Others* (1992) 1 IR 1

⁵⁷ ABORTION AND IRELAND'S SUPREME COURT [online]. In: . 14 November 2008 [cit. 2020-08-15]. Dostupné z: <https://www.jasondmacleod.com/law-articles/abortion-ireland%e2%80%99s-supreme-court/>

⁵⁸ Eighth Amendment of the Constitution of Ireland. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Eighth_Amendment_of_the_Constitution_of_Ireland

znásilněnou rodinným přítelem, která záhy otěhotněla. Od předchozího případu se liší tím, že Nejvyšší soud povolil interrupci i přes nesouhlas rodičů nezletilé dívky, a to z důvodu sebevražedných sklonnů nezletilé dívky způsobené jejím těhotenstvím. Život dívky tak byl vážně ohrožen, pokud by těhotenství i nadále pokračovalo.⁵⁹

Oba případy, jež vyústily ve změnu dosavadních zákonných pravidel pro provádění interrupce, nemají za cíl povolit potraty Irsku. Za určitých okolností však připouštějí možnost tento zákrok podstoupit, a to v případě reálného a podstatného ohrožení života budoucí matky v souvislosti s jejím těhotenstvím.

Definitivně došlo ke zrušení osmého dodatku úspěšným referendem ze dne 25.května 2018, které podpořilo 66,4 procent hlasujících. Od 1.ledna 2019 legalizuje v Irské republice provádění interrupcí zákon pod názvem *Health (Regulation of Termination of Pregnancy) Act 2018*, kdy mohou ženy podstoupit zákrok za předem stanovených podmínek, např. na žádost ženy do 12. týdne těhotenství (přičemž mezi žádostí u lékaře a samotným zákrokem musí být dodržen časový rozestup tři dny), výhrada svědomí lékaře apod. V případě komplikací v těhotenství lze interrupci provést také v pozdějším stádiu.⁶⁰

Ačkoliv byl zrušením osmého dodatku Ústavy přísný legislativní zákaz umělých potratů do velké míry liberalizován, Irsko se v nejednom případě stalo hlavním aktérem ve věcech, které stanuly před ESLP. Uvedené případy pokládám za významné z hlediska rozhodovací praxe Soudu, neboť se zde projevuje postoj Soudu v důležitých otázkách spojených s problematikou umělého přerušování těhotenství.

4.1.1. A.,B. a C. proti Irsku

V roce 2010 se Soud zabýval případem tří žen, později známým jako A.,B.,C. proti Irsku. Případ byl předán velkému senátu ESLP během července 2009. Ve věci se jednalo se o tři ženy, dvě byly irské národnosti a ta třetí litevské státní příslušnosti žijící trvale v Irsku.⁶¹ Všechny tři ženy otěhotněly, ale jelikož v Irsku

⁵⁹ Abortion in the Republic of Ireland. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Abortion_in_the_Republic_of_Irelandhttps://en.wikipedia.org/wiki/Abortion_in_the_Republic_of_Ireland

⁶⁰ Abortion law in Ireland [online]. [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://www.abortionrightscampaign.ie/abortion-law-in-ireland/>

⁶¹ Case of A, B and C vs. Ireland (Application No. 25579/05). Judgement of Grand Chamber of ECHR. Strasbourg, 16 December 2010

platily zákony zakazující umělé přerušování těhotenství, rozhodly se odcestovat za účelem provedení tohoto zákroku do sousední Velké Británie.

Stížnost byla Soudu podána v roce 2005 na základě porušení několika článků Úmluvy, konkrétně porušení článku 2 (právo na život), článku 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života), článku 3 (zákaz mučení) a článku 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy.

Všechny tři ženy společně zastupovala advokátka ze společnosti IFPA (Irish Family Planning Association). Ženy A a B podaly stížnost na Irskou republiku z důvodu bránění přerušování těhotenství v Irsku, a to z důvodu (jak Soud později nazval) „vážného ohrožení zdraví a blaha“. Třetí stěžovatelka, žena C, podala stížnost kvůli tomu, že jí bylo odepřeno právo na umělé přerušování těhotenství z důvodu vážného ohrožení života těhotné ženy, přičemž je toto právo ústavně zakotveno. Všechny tři ženy vycestovaly nezávisle na sobě do Spojeného království za stejným účelem – podstoupit interrupci.⁶²

4.1.1.1.1. Ke skutkovému stavu

Stěžovatelka A vycestovala do Anglie za účelem podstoupení zákroku v devátém týdnu těhotenství. Žena neúmyslně otěhotněla, neboť se domnívala, že je její partner neplodný. Toho času nebyla vdaná a nacházela se v tíživé životní situaci, jelikož se léčila z alkoholismu a žila pod hranicí chudoby. Sama měla již čtyři děti, které žily v náhradní pěstounské péči. Žena v období všech svých předešlých těhotenství trpěla depresemi, ani její páté těhotenství nebylo výjimkou. V té době navíc usilovala pod dohledem sociálních pracovníků o to, aby jí všechny čtyři děti byly navraceny do péče. Z důvodu svého výše uvedeného zdravotního stavu a společně s plány o znovusjednocení rodiny se žena A rozhodla pro podstoupení interrupce. Jelikož se stěžovatelka obávala nezákonnosti tohoto zákroku v Irsku, rozhodla se podstoupit interrupci v sousední Velké Británii. Na nezbytné výlohy spojené s podstoupením zákroku na soukromé klinice v Anglii si vypůjčila potřebnou částku s vysokou úrokovou sazbou a vycestovala. Po provedení umělého potratu žena již následující den odjela zpět do Irska, aby celou věc co nejlépe utajila. Na cestě zpět do Dublinu však došlo u ženy k silnému krvácení a musela být hospitalizována a vyšetřena v nejbližší nemocnici. Ačkoliv stěžovatelka později

⁶² Konec exportu problémů irských žen? Příběh osmého dodatku ústavy Irské republiky [online]. 2018 [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://blisty.cz/art/91168-konec-exportu-problemu-irskych-zen-pribeh-osmeho-dodatku-ustavy-irske-republiky.html>

uvedla, že se u ní v následujících několika týdnech se u ní projevila nevolnost, bolesti a další krvácení, ze strachu nevyhledala lékařskou pomoc, jelikož se obávala, že její jednání bylo v rozporu se zákonem.

Další stěžovatelka, žena B, rovněž vycestovala do Anglie za účelem umělého přerušení těhotenství, jelikož se obávala nezákonnosti svého jednání, pokud by chtěla podstoupit tento zákrok v Irsku. Stěžovatelka se nacházela v sedmém týdnu těhotenství, přičemž k otěhotnění došlo po selhání postkoitální pilulky. Stěžovatelka se nacházela v životní fázi, kdy se necítila být dostatečně připravená dítě donosit a stát se svobodnou matkou, svoji roli hrála také nepříliš příznivá finanční situace (pouhé obstarání peněz na cestovní náklady do Anglie pro ni bylo velmi obtížné). Žena se navíc po upozornění lékařů obávala rizika mimoděložního těhotenství, které hrozilo po požití postkoitální pilulky (mimoděložní těhotenství se nakonec neprokázalo). Zákrok podstoupila na klinice v Londýně. Už při zpáteční cestě začala stěžovatelka trpět silným krvácením, i tak se ale zdráhala vyhledat v Irsku lékařskou pomoc, a to především z obavy, zda vycestování za účelem provedení potratu bylo v souladu se zákonem.

Třetí stěžovatelka, žena C, podstoupila interrupci v prvním trimestru těhotenství rovněž v sousední Británii, protože se obávala, že neexistují zákonné důvody pro provedení tohoto zákroku v Irské republice. Žena trpěla vzácnou formou rakoviny a otěhotněla, když podstupovala léčbu. Obávala se rizika dopadu těhotenství na její život a zdraví, zároveň si nebyla jistá, co by její nemoc znamenala pro nenarozený plod. Veškeré informace si zjišťovala na internetu, neboť se domnívala, že od irských lékařů nezískala dostatečnou odbornou pomoc a rady. Podstoupila tedy interrupci v Anglii, kdy po návratu trpěla dlouhodobějším krvácením a infekcí. Žena navíc prohlásila, že jí nebyla ze strany irských lékařů po návratu poskytnuta dostatečná zdravotní péče, navíc její gynekolog nijak neupozornil a nedbal na skutečnost, že již není těhotná.

První dvě ženy se rozhodly pro interrupci v zahraničí, jelikož irské zákony nepovolují podstoupit zákrok umělého přerušení těhotenství ze socioekonomických důvodů nebo v případě ohrožení zdraví těhotné ženy, ale pouze z důvodu vážného ohrožení života, včetně rizika spáchání sebevraždy spojeného s těhotenstvím. U třetí ženy sice existovalo reálné ohrožení na životě, avšak v Irsku neexistoval žádný zákonný postup nebo právní předpis, jehož prostřednictvím by těhotná žena mohla žádat o provedení zákroku v Irsku.

4.1.1.1.2. Řízení před ESLP

Všechny tři ženy se po zákroku na soukromých klinikách a návratu zpět do Irska rozhodly podat stížnost k ESLP, a to na porušení několika článků Úmluvy. Jako hlavní důvody byly uvedeny zdravotní komplikace po návratu ze soukromých klinik ve Velké Británii zpět do Irska způsobené provedeným zákrokem, jakož i psychické trauma spojené s cestou do zahraničí a vynaložené finanční náklady spojené s tímto zákrokem. Rozhodly se podat stížnost k Soudu, protože podle nich navíc neexistoval efektivní vnitrostátní prostředek nápravy, ke kterému by mohly podat svoji stížnost.

Všechny stěžovatelky rovněž uvedly, že v důsledku cestování do zahraničí kvůli podstoupení interrupce jim byla způsobena fyzická a psychická újma, čímž došlo k dotčení jejich práva podle článku 3 Úmluvy – „nikdo nesmí být podrobován nelidskému nebo ponižujícímu zacházení“.⁶³

Stěžovatelky také namítaly, že Irsko svým omezením interrupce porušuje článek 14 spolu s článkem 8 Úmluvy, a to konkrétně zákaz diskriminace na základě pohlaví. Zejména první stěžovatelka A tvrdila, že zažila nadměrnou zátěž jako žena, a (v případě této stěžovatelky), především jako chudá žena. I kdyby toto omezení vedlo k rozdílnému zacházení na základě pohlaví, Soud dospěl k závěru, že je toto jednání odůvodnitelné a přiměřené na základě důvodů, jež objasnil v souvislosti s článkem 8 Úmluvy.

Stěžovatelka C také namítala porušení práva na život podle článku 2 Úmluvy, protože podle jejích námitek není interrupce možná ani v situacích ohrožujících život, jelikož nedošlo k implementaci článku 40.3.3. irské Ústavy. Soud však porušení článku 2 nepotvrdil. Její stížnost, že byla donucena vycestovat za potratem do zahraničí kvůli strachu o život, musí být přezkoumána podle článku 8 úmluvy.

Dále všechny tři ženy namítaly porušení článku 3 Úmluvy. Přestože Soud připustil u všech stěžovatelek značnou psychickou i fyzickou (a v případě první stěžovatelky také finanční) zátěž způsobenou cestováním do zahraničí za účelem potratu, újmu nepovažoval za natolik závažnou, aby ji bylo možné podřadit pod článek 3.

⁶³ ČLÁNEK 3 - Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Nejvýznamnější při posuzování byl však článek 8 Úmluvy, jelikož přerušení těhotenství se dotýká sféry soukromého života ženy. Avšak podle rozhodnutí Soudu článek 8 Úmluvy nelze vykládat v tom smyslu, že těhotenství a jeho ukončení jednoznačně náleží pouze ženě. Článek 8 tedy není možné interpretovat jako „právo na potrat“. ⁶⁴

Soud na jedné straně připustil, že stěžovatelky A a B měly na základě přísné potratové legislativy v Irsku omezený přístup k interrupci ze zdravotních a socioekonomických důvodů a tím bylo narušeno jejich právo na respektování soukromého života. Avšak na straně druhé Soud přijal argument vlády, že tato přísná zákonná omezení odráží dlouhodobě zakořeněné morální cíle irské společnosti a Irsko má ty nejlepší předpoklady pro posouzení, nakolik jsou tato omezení nezbytná k dosažení vytyčených záměrů.

Soud proto musel posoudit, zda bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi právy stěžovatelek A a B a cílem státu omezit interrupce. ESLP sice uznal závažné negativní dopady cestování do zahraničí za účelem potratových služeb, zároveň však irské vládě ponechal široký prostor pro uvážení těchto konfliktních práv a dospěl k závěru většinovým hlasováním jedenácti hlasů ku šesti, že stěžovatelky A a B měly právo legálně vycestovat do jiných zemí za účelem umělého přerušení těhotenství, z toho důvodu bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi konfliktními zájmy a Soud v případě stěžovatelek A a B došel k závěru, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy. ⁶⁵

Soud při posuzování, nakolik jsou omezení interrupce přiměřená, vypracoval relativně dlouhé zdůvodnění rozsahu volnosti uvážení („*margin of appreciation*“) v projednávaném případě. Soud nejprve rozhodl, že zde nelze pochybovat o vysoké citlivosti morálních a etických otázek vyvolaných otázkou potratů nebo o významu dotčeného veřejného zájmu. Široký prostor pro uvážení měl být tedy v zásadě přiznán irskému státu při určování otázky, zda bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi ochranou tohoto veřejného zájmu, zejména ochranou, které irské právo poskytuje nenarozenému dítěti a konfliktem práva první a druhé stěžovatelky na respektování jejich soukromého života podle článku 8 Úmluvy.

⁶⁴ Case of A, B and C vs. Ireland (Application No. 25579/05). Judgement of Grand Chamber of ECHR. Strasbourg, 16 December 2010

⁶⁵ ABC v Ireland at the European Court of Human Rights [online]. In: . [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.womenslinkworldwide.org/files/1139/resumen-de-la-sentencia-solo-en-ingles.pdf>

Soud však dále zkoumal otázku, zda je třeba tato široká posuzovací pravomoc nemá být zúžena z důvodu existujícího evropského konsenzu. Tento konsenzus existuje mezi podstatnou většinou smluvních států Rady Evropy, přičemž většina členských zemí umožňuje provádění interrupcí v širším měřítku, než jaké umožňovala irská legislativa. Soud poukázal zejména na to, že obě dvě stěžovatelky měly přístup k podstoupení zákroku z důvodu zdravotní indikace či dobrých životních podmínek ve většině ostatních smluvních státech. Z toho důvodu Soud potvrdil, že Irsko jednalo v souladu s doktrínou margin of appreciation. Podle Soudu se sice jednalo o zásah do soukromí, ale v souladu s irskými právními předpisy, tudíž dospěl k závěru, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.⁶⁶

Třetí stěžovatelka, žena C, se však nacházela v odlišné situaci, neboť prodělávala rakovinu a v jejím případě tak skutečně existovalo reálné riziko ohrožení života, pokud by v těhotenství i nadále pokračovala, nebo by mohlo dojít k vážnému a nenávratnému poškození plodu. Hlavní problém v jejím případě představovala komunikace mezi ženou a ošetřujícím lékařem, a dále neexistence právních předpisů. Z toho důvodu žena neměla jistotu, zda splňuje podmínky pro podstoupení zákroku umělého těhotenství v Irsku. Na straně lékaře hrál jistě svoji roli také strach, jelikož v případě, že by na doporučení lékaře žena podstoupila interrupci a riziko by nakonec nebylo prokázáno, hrozil by tomuto lékaři trestní postih pro porušení trestních i ústavních předpisů. V tomto případě tedy Soud dospěl k závěru, že Irská republika porušila právo na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy, a to tím, že dosud neimplementovala stávající změnu Ústavy do svého právního řádu. Soud přiznal této ženě finanční odškodnění ve výši 15.000 EUR za porušení jejího práva garantovaného Úmluvou.⁶⁷

K rozhodnutí byla připojeno nesouhlasné stanovisko několika soudců, kteří shledali porušení článku 8 i v případě prvních dvou stěžovatelek. Především nesouhlasili s tím, že většinové rozhodnutí Soudu absolutně nezohlednilo existující konsenzus mezi evropskými státy, kdy mají blaho a ochrana zdraví ženy přednost před právem na život nenarozeného plodu, a to na základě ochrany morálních hodnot irského lidu. Soudci ve svém nesouhlasném stanovisku uvedli, že je to

⁶⁶A., B. and C. v. Ireland: Abortion and the Margin of Appreciation. Strasbourg Observers [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2010/12/17/a-b-and-c-v-ireland-abortion-and-the-margin-of-appreciation/>

⁶⁷Case of A, B and C vs. Ireland (Application No. 25579/05). Judgement of Grand Chamber of ECHR. Strasbourg, 16 December 2010

vůbec poprvé, kdy Soud ignoroval existenci evropského konsenzu z důvodu zachování hlubokých morálních názorů. Jednalo se o zajímavý krok Soudu, i z toho důvodu, jelikož na jedné straně existuje silný evropský konsenzus ubírající se jiným směrem, na druhé straně ale Soud ponechal široký prostor pro uvážení Irsku z důvodu hlubokého morálního přesvědčení.⁶⁸

Dne 16.prosince 2010 Soud rozhodl, že ženě C bylo odepráno právo na legální interrupci podle ustanovení článku 40.3.3. Ústavy, a to v situaci vážného ohrožení života. Irsko v tomto případě navíc porušilo článek 8 Úmluvy. Soud rovněž připustil, že ani jedné z žen nebyla poskytnuta efektivní zdravotní péče.

Zároveň ale ve svém rozhodnutí Soud odmítl, že by přísná potratová pravidla v Irsku byla v rozporu s Evropskou úmluvou.

Jediné porušení, kterého se tak Irsko podle Soudu skutečně dopustilo, bylo neprovedení implementace článku 40.3.3. irské Ústavy, který v určitých situacích provedení interrupce legálně povoluje. Irsko tedy porušilo svoji pozitivní povinnost, která pro něj vyplývá z článku 8 Úmluvy. V důsledku toho Soud nařídil Irsku, aby stát vytvořil účinný legální mechanismus pro případy, kdy mají ženy na umělé přerušování těhotenství nárok. Pokud zde existuje právo na interrupci za určitých podmínek, musí stát ženám zároveň umožnit přístup k legálním potratovým službám. Soud tedy především apeloval na vytvoření zákonné procedury pro budoucí případy, která by lékařům umožnila provést interrupci z legálních důvodů, aniž by měli strach z trestního postihu nebo disciplinárního řízení, zároveň aby se ani žena neobávala trestu, že porušuje zákon v případech, kdy bude mít na podstoupení zákroku umělého přerušování těhotenství ze zákona nárok.⁶⁹

Ačkoliv Soud v případě třetí stěžovatelky uznal porušení práv zaručených v článku 8 Úmluvy, nepovažuje jeho rozhodnutí ve věci za natolik zlomové, jelikož zároveň potvrdil, že irská potratová legislativa, vymykající se právní úpravě většiny členských států, je dle názoru Soudu z pohledu lidských práv naprosto v pořádku. Povinnost zaplatit poškozené odškodnění za nemajetkovou újmu neuložil Soud

⁶⁸A., B. and C. v. Ireland: Abortion and the Margin of Appreciation. Strasbourg Observers [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2010/12/17/a-b-and-c-v-ireland-abortion-and-the-margin-of-appreciation/>

⁶⁹ABC v Ireland at the European Court of Human Rights [online]. In: . [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.womenslinkworldwide.org/files/1139/resumen-de-la-sentencia-solo-en-ingles.pdf>

Irsku z důvodu, že irská Ústava porušuje v několika ohledech stěžovatelčina reprodukční práva, ale pouze proto, že ani tu část práv, kterou tato ústava garantuje (v případě stěžovatelky možnost podstoupit interrupci ze zdravotních důvodů), nebyl stát schopen implementovat do své vnitrostátní právní úpravy, aby žena mohla tato práva, která jí náleží, skutečně uplatnit.

4.1.2. Polsko

Typickým představitelem země, kde je interrupce až na některé výjimky v zákoně zakázána, je silně katolické Polsko. Ostatně v polské společnosti je dodnes silně zakořeněna kulturní a náboženská tradice, klade důraz na rodinu a upřednostňuje komunitu před jednotlivci a oslavuje ženy jako „matky národa“, jejichž hlavní funkcí je především reprodukce. Levicové křídlo země, které nikdy nebylo silným zastáncem rovnosti žen nebo reprodukčních a sexuálních práv, v posledním desetiletí zesláblo, zatímco katolická církev jako politický aktér neustále rostla. Církev měla dokonce svou vlastní politickou agendu, kterou řídil a podporoval papež Jan Pavel II.

První debata o úpravě pravidel interrupce proběhla v letech 1929-1932 během práce Kodifikační komise na trestním zákoníku. Potrat byl legální v případech, kdy k těhotenství došlo následkem zločinu a v případě ohrožení zdraví a života těhotné ženy. Tento zákon zůstal platný až do roku 1956, ve kterém došlo ke značné liberalizaci potratového zákona, a to navzdory protestům v katolických kruzích. Mezi hlavní argumenty pro uvolnění potratové politiky patřilo vysoké procento úmrtnosti žen a dívek, které se z důvodu přísně nastavených pravidel uchýlovaly k interrupci vykonávané nelegálním způsobem.

Polský zákon o potratech z roku 1956 povoloval podstoupení zákroku umělého přerušování těhotenství bez státní kontroly nebo nahlašovací povinnosti. Zákon na jedné straně sice dekriminlizoval potraty i ze socioekonomických důvodů, na druhé straně je sám značně omezoval, neboť před podstoupením zákroku byly polské ženy povinny své rozhodnutí konzultovat se dvěma lékaři, což v jejich rozhodnutí stavělo značnou překážku. Tento problém se vyřešil v roce 1959 vydáním speciálního právního předpisu, který zavedl „potrat na vyžádání“, čímž se

značně zvedl počet provedených zákroků. Stačilo, když žena o potrat pouze požádala, aniž by musela své rozhodnutí zdůvodňovat.⁷⁰

Po zhroucení komunistického režimu až do současnosti upravuje právo na umělé přerušování těhotenství zákon z roku 1993, a to Zákon o plánování rodiny, ochraně lidského plodu a podmínkách přípustnosti přerušování těhotenství. Na základě tohoto právního předpisu lze přerušit těhotenství pouze v případě vážného ohrožení zdraví nebo života ženy, riziko nenávratného a silného poškození plodu, pokud plod trpí nevléčitelnou nemocí a v důsledku toho ohrožuje život matky, nebo v případě incestu či znásilnění.⁷¹ V roce 1996 došlo k liberalizaci zákona, kdy byl polským ženám umožněn potrat i v případě tíživé životní situace. Tato novela se však záhy stala terčem ostré kritiky pravicových konzervativců a v neposlední řadě také katolické církve. Situace vyústila ve zrušení tohoto zákona, kdy v roce 1997 Ústavní soud v Polsku konstatoval, že je tento zákon povolující právo na interrupci ze sociálních důvodů protiústavní.⁷²

Ačkoliv potratová politika v Polsku patří k jedné z nejpřísnějších v Evropě, můžeme vidět vzrůstající tendence o ještě větší ztížení pravidel pro přístup k interrupcím. V současné době (duben 2020) schválili polští poslanci v prvním čtení zpřísnění dosavadního potratového zákona, jehož návrh iniciovala polská organizace Pro-life. Na základě tohoto návrhu by mělo být ze zákona vyjmuto ustanovení o legalizaci potratu z důvodu nemoci či poškození plodu.⁷³

Také v minulosti se mohla polská společnost setkat s občanskou iniciativou usilující o ještě větší omezení přístupu k potratům pro polské ženy. Jedním z nejznámějších hnutí, které v posledních letech usilovalo o úplný zákaz interrupcí a rozšíření ochrany práva na život nenarozeného plodu, kampaň nazvaná „Stop potratům“ pod záštitou polské organizace Ordo Iuris. Tato organizace předala v roce 2016 svůj výše zmíněný návrh zákona regulující potraty předsedovi Sejmu (dolní komoře Parlamentu Polské republiky), přičemž byl návrh podpořen více než půl milionem podpisů. Změna se mj. týkala také trestního postihu, potratů. Nově by

⁷⁰NOWICKA, Wanda. The Struggle for Abortion Rights in Poland [online]. , 167-196 [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: https://www.sxpolitics.org/frontlines/book/pdf/capitulo5_poland.pdf

⁷¹ Interrupce: Věčné téma polské společnosti [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://pravo21.online/spolecnost/interrupce-vecne-tema-polske-spolecnosti>

⁷²NOWICKA, Wanda. The Struggle for Abortion Rights in Poland [online]. , 167-196 [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: https://www.sxpolitics.org/frontlines/book/pdf/capitulo5_poland.pdf

⁷³ Polští poslanci schválili v prvním čtení zpřísnění potratového zákona [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/polsti-poslanci-schvalili-v-prvnim-cteni-zprisneni-potratove/r~b6e1d7467ff111eaa25cac1f6b220ee8/>

tak trest hrozil nejen ošetřujícímu lékaři provádějící interrupci, ale i ženě, která zákrok podstoupila.

Na straně druhé předložila ten samý rok občanská iniciativa „Zachraňme ženy“, usilující o liberalizaci pravidel interrupce, svůj vlastní návrh zákona, týkající se tématu antikoncepce nebo možnosti ukončení těhotenství do 12.týdne.

Poslanci v prvním čtení návrh iniciativy „Stop potratům“ podpořili. To vyvolalo veřejné znepokojení zejména u ženské části polské veřejnosti. Organizované akce pod heslem „Czarny Protest“ (Černý protest) vyvrcholily demonstracemi a stávkami polských žen. Obava o práva žen vzbudila vlnu mezinárodní solidarity, několik protestních akcí proběhlo v i v Praze. Návrh byl v Sejmu na podzim 2016 nakonec zamítnut.⁷⁴

Ačkoliv podle oficiálních zdrojů nedojde v Polsku k více než několika stovkám potratů ročně, nezávislé výzkumy ukazují, že se k tomu zákroku uchyluje daleko více žen, než udává oficiální statistika. Jak se ukazuje, učinit z interrupce nezákonný nástroj v praxi nepřinese žádný reálný efekt, nýbrž přísná restriktivní opatření vedou spíše k tomu, že se polské ženy (jako v jiných zemích, kde je interrupce takto silně regulována), uchylují daleko více k možnosti nelegální interrupce. V těchto případech se žena pokusí interrupci provést sama sobě nebo se svěří do rukou osoby, u níž nemá záruku potřebné kvalifikace a praxe, což má často za následek negativní dopad na zdraví a život ženy. Přísná opatření regulující provádění umělých potratů přitom nemají žádný vliv ani na zvýšenou porodnost.⁷⁵

Jiné ženy se rozhodnou za účelem potratu vycestovat do zahraničí, především do okolních států (mezi něž se řadí i Česká republika nebo Slovensko). Tento jev se nazývá „potratová turistika“. Vycestovat z důvodu provedení interrupce není z pohledu polského práva nezákonné, avšak cesty do zahraničí představují spíše značnou finanční zátěž, kterou si nemůže dovolit každá žena.⁷⁶

⁷⁴ Interrupce: Věčné téma polské společnosti [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://pravo21.online/spolecnost/interrupce-vecne-tema-polske-spolecnosti>

⁷⁵ Interrupce rozdělují Polsko. Téměř polovina obyvatel by povolila ukončení těhotenství na žádost ženy. Zdravotnický deník [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://www.zdravotnickydenik.cz/2018/09/interrupce-rozdeluji-polsko-temer-polovina-obyvatel-by-povolila-ukonceni-tehotenstvi-zadost-zeny/>

⁷⁶ Interrupce: Věčné téma polské společnosti [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://pravo21.online/spolecnost/interrupce-vecne-tema-polske-spolecnosti>

4.1.2.1. Tysiac proti Polsku

V roce 2003 se Soud zabýval stížností podanou paní Tysiac proti Polské republice. Stěžovatelka polské národnosti uvedla, že v souvislosti s jejím případem došlo k porušení článku 8 Úmluvy (právo na ochranu soukromí). Žena se rovněž dovolávala porušení článku 3 (zákaz mučení a jiného ponižujícího zacházení), článku 13 (právo na účinné vnitrostátní prostředky ochrany lidských práv, kde stěžovatelka namítala, že neměla k dispozici vnitrostátní opravný prostředek, kterým by se mohla dovolávat svých práv před vnitrostátními soudy), a článku 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy, jelikož se cítila být diskriminována při uplatňování svých práv zaručených v článku 8 Úmluvy.

4.1.2.1.1. Ke skutkovému stavu

V roce 2006 senát ESLP prohlásil stížnost za přípustnou a rozhodl se k projednávání o meritu stížnosti připojit také přezkum námítky vlády, že stěžovatelka nevyčerpala opravné prostředky u vnitrostátních soudů.

Paní Tysiac, matka dvou dětí, již od dětství trpěla těžkou formou krátkozrakosti. Když v roce 2003 znovu otěhotněla, obávala se, jaký negativní dopad bude mít třetí těhotenství a porod na její zrakovou vadu. Rozhodla se svoji situaci konzultovat s polskými lékaři. Stěžovatelka se tedy podrobila vyšetření vedené třemi oftamology, přičemž bylo zjištěno, že gravidita a posléze porod se zhoršením zraku souvisejí. Existovalo dokonce riziko, že by stěžovatelka zrak ztratila úplně. Navzdory tomuto riziku i žádostem paní Tysiac lékaři odmítli vydat povolení k provedení interrupce ze zdravotních důvodů. Při porodu by sice hrozilo oddělení sítnice a tím by žena přišla o zrak, lékaři však toto riziko neoznačili za zcela jisté a povolení paní Tysiac nevydali.

Stěžovatelka posléze vyhledala další lékařskou pomoc ve formě svého praktického lékaře, který ženě vydal po předchozím vyšetření lékařský posudek, ve kterém zmiňuje, že její třetí těhotenství pro ni představuje vážné ohrožení na zdraví. Jednak se lékař obával ruptury dělohy s ohledem na předchozí dvě těhotenství ukončené císařským řezem, a dále lékař upozornil na krátkozrakost paní Tysiac, u níž se projevilo poškození sítnice, při kterém jí mohou popraskat cévy ve zřítelnicích a způsobit slepotu. Pacientka se navíc měla na doporučení lékaře vyhnout fyzické námaze, což bylo nemožné vzhledem k tomu, že sama již vychovávala dvě malé děti. Stěžovatelka však doufala v možnost zákonného ukončení těhotenství na základě posudku vydaného praktickým lékařem.

Následně se stěžovatelka obrátila na veřejnou nemocnici ve Varšavě za účelem podstoupení zákroku umělého přerušení těhotenství. Gynekolog, který vyšetřoval paní Tysiac, však využil výhrady svědomí a neshledal důvody, jež uvádí ve svém posudku praktický lékař, za natolik závažné, aby mohly vést k předčasnému ukončení těhotenství. Lékař tedy odmítnul stěžovatelce interrupci provést a ženě doporučil, aby za daných okolností porodila císařským řezem. Jak stěžovatelka navíc později uvedla, vyšetření probíhalo v místnosti, která měla otevřené dveře na chodbu, tudíž se žena necítila během celého vyšetření a konzultace komfortně. V Polsku není žádná procedura, která by přezkoumala rozhodnutí lékaře a umožnila by těhotné ženě bezpečné a včasné podstoupení interrupce.

V důsledku vyšetření u gynekologa k umělému potratu nakonec nedošlo a paní Tysiac porodila své třetí dítě císařským řezem v listopadu 2000. Přibližně šest týdnů po porodu se u stěžovatelky skutečně projevilo výrazné zhoršení zraku, při testech byla schopna vidět předměty pouze na tři metry (přičemž před těhotenstvím viděla předměty na šest metrů), a z důvodu pokročilých a trvalých změn na sítnici dokonce hrozilo, že stěžovatelka oslepne úplně. Změny na sítnici se nyní nacházely v takovém stadiu, že již nebylo možné provést operaci a tyto změny napravit či zmírnit jejich následky chirurgickým zákrokem. V době podání stížnosti viděla stěžovatelka již pouze do vzdálenosti 1,5 metru. Komise lékařů posoudila zdravotní stav paní stěžovatelky a označila ji jako „značně postiženou“, ačkoliv před jejím třetím těhotenstvím a porodem bylo její onemocnění klasifikováno jako „středně závažné“. Z důvodu svého postižení stěžovatelka potřebuje stálou asistenci při běžných úkonech každodenního života a zároveň má omezenou schopnost postarat se o svoje děti.

V roce 2001 podala paní Tysiac trestní oznámení státnímu zástupci proti lékaři, který ani přes zmíněný lékařský posudek odmítl provést interrupci (přičemž polské zákony interrupci z důvodu vážného ohrožení zdraví těhotné ženy jako jednu z mála výjimek povolují). Ve svém odůvodnění uvedla, že po těhotenství a porodu utrpěla vážnou újmu na zdraví, přičemž téměř oslepla. Podle zprávy nezávislých odborníků, kterou si nechal státní zástupce vypracovat, nemělo těhotenství ani porod na stěžovatelčino výrazné zhoršení zraku vliv. Vzhledem k závažné povaze postižení zraku paní Tysiac bylo riziko odloučení sítnice všudypřítomné a těhotenství ani porod nijak nepřispěly ke zvýšení tohoto rizika. S přihlédnutím ke

znaleckému posudku státní zástupce trestní oznámení paní Tysiac odmítl, protože podle něj neexistovala příčinná souvislost mezi jednáním tohoto gynekologa a zhoršením zraku. Proti tomuto lékaři nebylo ani zahájeno disciplinární řízení pro porušení jeho povinností.

Stěžovatelka se proti tomuto rozhodnutí odvolala a ve svém odvolání mj. zpochybnila znaleckou zprávu, kterou si nechal vypracovat státní zástupce. Soud prvního stupně se navíc vůbec nezabýval lékařským posudkem vydaným jejím praktickým lékařem. Ani v jednom případě však stěžovatelce nebylo dáno za pravdu.

Z tohoto důvodu se paní Tysiac rozhodla obrátit se svou stížností u ESLP, přičemž Soud shledal stížnost jako odpostatněnou.

4.1.2.1.2. Řízení před ESLP

Soud vydal své rozhodnutí v roce 2007, kdy podle něj Polsko nesplnilo svoji pozitivní povinnosti vyplývající z článku 8 Úmluvy, když stěžovatelce nezajistilo právo na respektování soukromého života. Toto porušení lze spatřovat především v tom, že stát nezajistil, aby žena mohla efektivně uplatnit svá práva a v tomto případě také dostupnost zákroku i v situaci, kdy na něj měla podle polského práva nárok.

Soud dal stěžovatelce za pravdu, že došlo k porušení článku 8, a to v důsledku „nesplnění pozitivního závazku zajistit stěžovatelce efektivní respektování jejího soukromého života“.⁷⁷ Soudu tedy v případě paní Tysiac neposuzoval právní úpravu potratů v Polsku, nýbrž nejasnosti v interpretaci a aplikaci zákona a z toho vyplývající právní nejistotu stěžovatelky. I přes viditelné riziko, že u ní po porodu dojde k výraznému zhoršení zdravotního stavu, nebylo stěžovatelce umožněno podstoupit interrupci. Kromě zdravotního stavu se však značně zhoršila i její sociální situace, protože v důsledku své zrakové indispozice již nebyla sama schopná postarat se o vlastní děti.⁷⁸ Soud tedy dospěl k názoru, že stát nesplnil svojí pozitivní a nezajistil efektivního přístup k potratům, a proto

⁷⁷ Case of Tysiac vs. Poland (Application No. 5410/03). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 20 March 2007, Final 24 September 2007. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

⁷⁸ ODEHNALOVÁ, Jana. Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-45-8.str.182-183

v Polsku neexistovala právní úprava pro řešení sporu mezi těhotnou ženou a lékaři, jejichž souhlas s provedením interrupce je podle polského práva nezbytný.

Dále stěžovatelka namítala údajné porušení článku 3 Úmluvy, kdy okolnosti jejího případu představovaly nelidské a ponižující zacházení, které bylo v rozporu s tímto ustanovením. Nezavedením účinného mechanismu státu pro legální provádění interrupcí za okolností, kdy je žena ohrožena na životě, pro stěžovatelku znamenalo, že byla „nucena“ v tomto těhotenství pokračovat po dobu dalších šesti měsíců s vědomým rizikem zhoršení jejího zraku, nebo že dokonce po porodu oslepne úplně. Soud v tomto případě dospěl k závěru, že k porušení článku 3 nedošlo, protože u jednání chyběl potřebný stupeň závažnosti, aby byla paní Tysiac vystavena mučení či nelidskému a ponižujícímu zacházení. Stejně tak Soud rozhodl v případě údajného porušení článku 13 a 14, tedy dospěl k závěru, že k porušení Úmluvy v tomto případě nedošlo. Podle Soudu se stížnost v obou případech (článků 13 a 14) týká problematiky posuzované podle článku 8, a tudíž není třeba o tomto porušení rozhodovat odděleně.

Paní Tysiac byla Soudem přiznána náhrada škody jako morální kompenzace ve výši 25.000 EUR, přičemž částku by měl zaplatit polský stát, spolu s náhradou nákladů řízení ve výši 14.000 EUR.⁷⁹

4.1.3. R. R. proti Polsku

Dalším významným rozhodnutím týkající se tématu reprodukčního zdraví je rozsudek ESLP ve věci známé jako *R.R. proti Polsku*. Případ se týkal přístupu k včasnému prenatálnímu vyšetření s cílem učinit informované rozhodnutí, zda v těhotenství pokračovat či nikoli.

4.1.3.1. Ke skutkovému stavu

Stížnost k Soudu podala paní R.R., polská státní příslušnice a matka dvou dětí, toho času vdaná. Dne 20. února 2002 podstoupila stěžovatelka na klinice, kde byla jako těhotná zaregistrovaná, běžné ultrazvukové vyšetření plodu. Po tomto vyšetření jí lékař sdělil, že nemůže vyloučit poškození plodu. Paní R.R. lékaři oznámila, že v případě potvrzení jeho podezření si přeje podstoupit interrupci. Na základě provedení dalších snímků se domněnka o (dosud neidentifikovaném)

⁷⁹ Case of *Tysiac vs. Poland* (Application No. 5410/03). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 20 March 2007, Final 24 September 2007. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

poškození plodu skutečně potvrdila a ženě byla doporučena aminocentéza (odběr plodové vody).

Paní R.R. posléze setkala se specialistou v oboru klinické genetiky na soukromé klinice v Lodži, který jí doporučil požádat o oficiální písemný souhlas k provedení genetických testů, přičemž souhlas by měl ženě vydat lékař S.B., který však potvrzení odmítl udělit. Testy by byly těhotné ženě provedeny ve veřejné nemocnici v Lodži. V březnu 2002 se paní R.R. společně se svým mužem rozhodli požádat doktora S.B. během jeho noční služby o interrupci, ten ale zákrok odmítl provést. Podle lékařova názoru výsledky ultrazvukového vyšetření nelze považovat za důvod pro potvrzení diagnózy, že je plod postižen závažnou malformací.

Stěžovatelka R.R. byla 11. března 2020 přijata do nemocnice T., kde jí bylo oznámeno, že rozhodnutí o umělém přerušení těhotenství u nich v nemocnici nemohou vydat, protože by interrupce představovala vážné ohrožení jejího života. Ihned po propuštění z nemocnice, dne 14. března, se paní R.R. rozhodla vycestovat do 150 km vzdálené kliniky v Krakově, která jí byla doporučena v předchozí nemocnici. V Krakově byla zkritizována konzultujícím lékařem kvůli zvažované interrupci, navíc jí sdělil, že jejich nemocnice kategoricky odmítá vykonávat umělé potraty a za posledních 150 let na klinice nebyly ani žádné interrupce vykonány. Rovněž jí odmítl povolit genetické testy. Stěžovatelka zůstala v krakovské nemocnici ještě další tři dny, během nichž jí byla provedena další ultrazvuková vyšetření, ze snímků však plynul pouze nejednoznačný výsledek.

Jak žena později uvedla ve své stížnosti před Soudem, zdravotnický personál měl vůči její osobě ponižující poznámky a v nemocnici musela zůstat bez jednoznačného vysvětlení, pouze z důvodu provedení testů na případné zápalové onemocnění plodu, což však absolutně nesouviselo s jejími obavami o vážné poškození plodu. Avšak po propuštění z krakovské nemocnice byla v její propouštěcí lékařské zprávě uvedena zmínka o vývojové poruše plodu, avšak bez jasné odborné specifikace.

Pouze na radu profesora K.S., který měl pro ženu pochopení v její nelehké situaci, se ženě podařilo dosáhnout příjmu do nemocnice v polské Lodži a pod záminkou, že se jedná o urgentního pacienta, proběhl dne 23. března zmiňovaný odběr plodové vody (ačkoliv stále bez oficiálního lékařského doporučení, které se sice stěžovatelka snažila sehnat, leč neúspěšně). Po odběru plodové vody byla

stěžovatelce oznámena čekací lhůta na výsledky testů dva týdny. Žena se v této době nacházela ve 23. týdnu těhotenství. O tři dny později se stěžovatelka rozhodla podat písemnou žádost o provedení interrupce do nemocnice T. Ve své žádosti se odvolávala na Zákon o plánování rodiny z roku 1993, který povoluje potrat z důvodu abnormality plodu pouze předtím, než je plod schopen samostatného života mimo tělo matky, přičemž se za tuto časovou hranici obvykle považuje 24. týden těhotenství. Na začátku dubna se paní R.R. vydala opět do nemocnice T., kde ji však konzultující lékař nemohl kvůli nemoci přijmout. Dne 9. dubna obdržela stěžovatelka výsledky genetických testů, které potvrdily podezření na vážné poškození plodu, dítě trpělo Turnerovým syndromem. V ten samý den žena obnovila svoji žádost o interrupci, které však nebylo vyhověno, protože uplynula zákonná lhůta pro potrat. Ženě se v červnu narodilo děvčátko s Turnerovým syndromem, přičemž po narození dítěte stěžovatelku opustil její manžel.

Paní R.R. podala trestní oznámení na lékaře, kteří byli odpovědní za včasné nevykonání prenatalních vyšetření, kde by se již dříve potvrdilo poškození plodu a žena tak mohla legálně podstoupit zákrok umělého přerušování těhotenství. V roce 2004 příslušný polský soud vydal rozhodnutí s konstatováním, že uvedení lékaři nebyli státními zaměstnanci, a tudíž nedošlo ke spáchání trestného činu, navíc poukázal na to, že lékaři využili své možnosti výhrady svědomí. Téhož roku podala stěžovatelka žalobu v občanskoprávním řízení proti odpovědným lékařům a od lékaře S.B. navíc požadovala odškodnění. S.B. totiž v roce 2003 zveřejnil novinový článek, ve kterém uvedl osobní údaje o zdraví paní R.R., a nařkl ji a jejího manžela z toho, že jsou nezodpovědní rodiče.

Okresní soud v Krakově sice přiznal stěžovatelce 10.000 polských zlatých (dále jen „PLN“) jako odškodnění za článek publikovaný lékařem S.B., všechny další body žaloby zamítl. Paní R.R. se proti rozhodnutí soudu odvolala, její odvolání však bylo zamítnuto. Načež podala paní R.R. kasační stížnost k Nejvyššímu soudu, který stížnost přijal a rozhodl, že v důsledku způsobu, jakým bylo s paní R.R. jednáno, byl odmítnutím způsobený stres, úzkost a ponížení, a celou věc vrátil odvolacímu soudu. Soud nakonec své rozhodnutí změnil, přičemž paní R.R. přiznal 20 000 PLN, s odůvodněním, že jí lékař S.B. včas nedoporučil podstoupit genetické testy. Zároveň soud nařídil zaplatit lékaři S.B. vyšší odškodnění za zveřejnění jejího případu a jména v tisku. Dále soud konstatoval, že nemocnice je zodpovědná za nedbalostní jednání svých zaměstnanců, a navíc lékaři

v první ani druhé nemocnici neprovedli záznam, když odmítli poskytnout lékařskou péči a záznam o důvodech tohoto odmítnutí. Soud stěžovatelce přiznal ještě 5000 PLN, které byla povinna zaplatit nemocnice T., a 10.000 PLN, které měla zaplatit nemocnice v Krakově.

4.1.3.2.Řízení před ESLP

Následně paní R.R. dne 30.července 2004 podala stížnost k ESLP, ve které poukázala především na zamítavý přístup k prenatálnímu genetickému vyšetření, na které měla žena v průběhu těhotenství nárok. Tento přístup byl podle ní způsobem nedostatečným poradenstvím, neustálými odklady a zmatky na straně lékařů. V důsledku všech průtahů stěžovatelka zmeškala lhůtu pro legální interrupci a následně porodila dítě trpící Turnerovým syndromem. Stěžovatelka u Soudu namítala porušení článku 3 (zákaz mučení a jiného nelidského či ponižujícího zacházení), článku 8 (právo na ochranu soukromí), článek 13 (právo na účinné vnitrostátní opravné prostředky).

Soud v první řadě konstatoval, že přiznané odškodnění, kterého se paní R.R. domohla před vnitrostátními soudy celkově ve výši 35.000 PLN, neshledal dostatečným a stížnost shledal jako přípustnou, přičemž stěžovatelka si zachovala status oběti.

Snímek plodu pocházejícího již z 18. týdne stěžovatelčina těhotenství potvrzoval vysokou pravděpodobnost blíže nespecifikovaného poškození plodu. Po předložení těchto ultrazvukových snímků se paní R.R. obávala postižení plodu genetickou poruchou a na základě dalších výsledků z ultrazvuku již nebylo možné považovat její obavy za nepodložené. Opakovaně se snažila získat přístup ke genetickým testům, jejichž výsledky by potvrdily nebo vyvrátily stěžovatelčiny obavy, její pokusy však byly neúspěšné. Následně žila paní R.R. několik týdnů v přesvědčení, že jí požadované testy budou vykonané. Žena byla opakovaně vyšetřována několika lékaři na více klinikách daleko od domova, dokonce ji v jedné nemocnici na několik dní hospitalizovali bez konkrétnějšího účelu. Přístup ke genetickým testům zmařily odklady, zmatky a nekvalitní poradenství ze strany zdravotnického personálu. Nebylo sporu o tom, že pouze na základě genetických testů mohla být potvrzena nebo vyvrácena původní domněnka o poškozeném plodu. Zároveň ani nebylo namítáno, natož prokázáno, že by v dotčeném době nebyly genetické testy k dispozici z důvodu nedostatečného zařízení, odborných znalostí nebo finančních prostředků.

V Polsku platí Zákon o plánování rodiny z roku 1993, který zakotvuje povinnost státu zajistit volný přístup k informacím o prenatálním vývoji a testech, zejména v případech možných genetických poruch nebo vývojových problémů plodu. Již v dotčené době existovalo v polském státě několik ustanovení, které specifikovali tuto povinnost státu zajistit těhotným ženám přístup k informacím o zdraví jejich i plodu. Když paní R.R. ale opakovaně žádala o přístup ke genetickým testům, nic nenaznačovalo, že by zdravotnický personál tyto právní závazky jakýmkoliv způsobem zohledňoval.

Soud připustil, že se stěžovatelka nacházela ve velmi obtížné, a především zranitelné pozici. Jako každá těhotná žena se obávala možného poškození plodu, proto bylo přirozené, že se snažila od lékařů zjistit co nejvíce informací, které by jí pomohly rozhodnout se, jak má nadále jednat. Kvůli odkladům lékařů však byla nedobrovolně povinna snášet po delší dobu pocity nejistoty a strachu o zdraví jejího plodu, svého vlastního zdraví, jakož i obavy o budoucnost celé svojí rodiny, neboť zde existovala možnost, že bude vychovávat dítě zasažené nevyléčitelným postižením. Z toho důvodu trpěla stěžovatelka úzkostmi z neustálého přemýšlení, jak se bude schopná (ona i její rodina) postarat o postižené dítě. Lékařský tým odborníků, kteří měli na starost její případ, však nebrali obavy stěžovatelky náležitě v potaz a příliš se jimi nezaobírali. Mezi prvním vyšetřením na ultrazvuku a amniocentézou uplynulo celých šest týdnů, což byla pro stěžovatelku opravdu dlouhá doba. Mezitím totiž vypršela zákonná lhůta pro možné legální provedení interrupce. K jejímu utrpení patrně nepřispělo ani vědomí toho, že ze zákona měla na potřebné testy pro potvrzení diagnózy plodu nárok a tyto služby jí měly být přístupné. Způsob, s jakým dotčení lékaři k paní R.R. po celou dobu přistupovali, označil Soud za „zvláště politováníhodný“ a došel k závěru, že z výše uvedených důvodů došlo v případě paní R.R. k porušení článku 3 Úmluvy. Rozhodnutí Soudu o porušení článku 3 je vnímáno klíčově, neboť k tomu, aby Soud konstatoval porušení, je třeba jednáním dosáhnout určité míry závažnosti, což Soud v tomto případě považoval za dostatečné.

Dále Soud konstatoval porušení článku 8 Úmluvy. Zákaz umělého ukončení těhotenství z důvodu vážného ohrožení psychického nebo fyzického zdraví porušuje právo stěžovatelky na respektování soukromého života. Měla by existovat možnost vyslechnout si postoj těhotné ženy k celé situaci a posoudit také její hledisko.

Soud neposuzoval zákonnost potratů v Polsku, nýbrž znovu jako ve svém předchozím rozhodnutí zkonstatoval nutnost vytvoření takového právního předpisu, který by konkrétněji specifikoval, za jakých podmínek je interrupce v Polsku legální. Zákon z roku 1993 totiž povoluje interrupce pouze v situacích stanovených v tomto zákoně. V případě ukončení těhotenství v rozporu s těmito podmínkami hrozilo lékaři, který nezákonně ukončil těhotenství ženy, trest odnětí svobody až na tři roky. Soud zkonstatoval, že legální omezení provedení zákroku společně s hrozbou vzniku trestní odpovědnosti lékaře, mohlo mít vliv při jeho rozhodování, zda byly v konkrétním případě splněny podmínky pro zákonnou interrupci, a to mohlo mít na lékaře odrazující účinek. V případě stěžovatelky R.R. se jednalo především o včasný přístup k lékařské diagnostice, která by pomohla určit, zda jsou splněny zákonné podmínky pro potrat. Soud dále uvedl, že stejně jako v Polsku existuje vnitrostátní právní předpis, který interrupci v případě poškození plodu povoluje, měl by být stejně tak vytvořen efektivní právní a procesní rámec, který by těhotným ženám umožňoval dostupnost ke spolehlivým a úplným informacím o zdravotním stavu plodu.

V případě stěžovatelky však mezi vykonáním prvních ultrazvukových snímků a doporučením pro vykonání genetických testů uběhlo šest týdnů. V důsledku této prodlevy tak nemohla získat přesný výsledek o zdravotním stavu ještě předtím, než by uplynula lhůta pro podstoupení legálního zákroku umělého přerušování těhotenství. Polská vláda namítala, že poskytnutí přístupu k prenatálním genetickým testům ve skutečnosti znamenalo přístup k provedení interrupce. Stanovisko vlády však Soud zamítnul s tím, že přístup k testům těhotné ženy vyžadují z mnoha důvodů, nejen kvůli provedení interrupce. Navíc je stát povinen zajistit, aby morální přesvědčení zdravotnického personálu nebránilo pacientům získat přístup k informacím a službám, na které mají ze zákona nárok. Soud tedy dospěl k závěru, že nebyly přijaty účinné mechanismy, které by stěžovatelce umožnily přístup k dostupným diagnostickým službám vedoucím ke zjištění zdravotního stavu plodu, přičemž by výsledky těchto testů umožnily stěžovatelce učinit včasné informované rozhodnutí, zda podstoupí či nepodstoupí zákrok umělého přerušování těhotenství. Následkem výše uvedeného dospěl Soud k závěru, že Polsko nesplnilo svůj závazek zajistit právo na respektování soukromého života paní R.R., a proto došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Co se týče porušení článku 13 Úmluvy, nebylo podle rozhodnutí Soudu třeba posuzovat porušení tohoto článku samostatně a shledal, že k porušení v tomto případě nedošlo.

Soud stěžovatelce přiznal právo na odškodnění z titulu nemajetkové újmy ve výši 45.000 EUR a náhradu nákladů řízení 15.000 EUR.⁸⁰

4.1.4. P.a S. proti Polsku

Další stížností, kterým se Soud ve své rozhodovací praxi v souvislosti s právem na přístup k potratům zabýval, byl relativně nedávný případ mladé Polky P. z roku 2008, která otěhotněla v důsledku znásilnění, a její matky S. Tento případ je zlomový především v tom, že se Soud zabývá otázkou sexuálních a reprodukčních práv dospívajících. Kauza otevřela diskusi o reprodukčních právech států, které toto právo svými restriktivními opatřeními do velké míry omezují. Rozsudek se také dotýká zranitelnosti mladých osob, které se staly obětí znásilnění a jejich právu na osobní autonomii v otázce reprodukční volby.

4.1.4.1. Ke skutkovému stavu

První stěžovatelka, čtrnáctiletá dívka P. žijící v polském Lublinu, dne 9. dubna 2008 navštívila univerzitní kliniku v Lublinu. Dívka uvedla, že ji den předtím znásilnil chlapec ve stejném věku. Zdravotnický personál ji však nemohl vyšetřit ani poskytnout lékařskou pomoc, protože byla nezletilá a k tomuto vyšetření byl nutný souhlas jejího zákonného zástupce. Později toho dne rodiče stěžovatelky P. ohlásili spáchání trestného činu znásilnění a spolu se svojí dcerou navštívili veřejnou fakultní nemocnici ve stejném městě za doprovodu policisty, přičemž matka znásilněné dívky dala souhlas k lékařskému vyšetření své dcery. Dívka byla evidentně v šoku a o několik dní po incidentu rodinný lékař potvrdil, že se na jejím těle vyskytují podlitiny. Po vyšetření vyšlo najevo, že stěžovatelčino znásilnění mělo za následek těhotenství. Po vyslechnutí na policii a shromážděných důkazech vydal okresní žalobce potvrzení o tom, že těhotenství stěžovatelky bylo způsobeno nezákonným sexuálním stykem s nezletilou osobou mladší 15 let, s odkazem na Zákon o plánování rodiny z roku 1993 (konkrétně na část „ochrana lidského plodu a podmínky umožňující ukončení těhotenství“). Jelikož byla její gravidita

⁸⁰ Case of R.R vs. Poland (Application No. 27617/04). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 26 May 2011, Final 28 November 2011. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

následkem násilného pohlavního styku, a vzhledem k nízkému věku stěžovatelky, rozhodly se společně s matkou, že bude nejlepší volbou těhotenství ukončit.

Druhá stěžovatelka, paní S., požádala polské úřady v Lublinu o vydání doporučení k provedení zákroku interrupce. Bylo jí doporučeno, aby se obrátila na regionálního konzultanta pro gynekologii a porodnictví. Také jiní lékaři, s nimiž stěžovatelka řešila nastalou situaci, ženě sdělili, že pro účely vydání doporučení je nezbytné konzultanta kontaktovat. Tento lékař-konzultant ale při setkání druhé stěžovatelce sdělil, že není povinen vydat doporučení k umělému přerušení těhotenství a poradil jí, aby svoji těhotnou dceru provdala. Stěžovatelka zprvu opustila jeho kancelář, načež se vrátila, protože (jak se domnívala) potřebovala jeho doporučení k provedení zákroku, a byla konzultantem odkázaná i s dcerou do nemocnice v Lublinu. Dne 26. května 2008 se obě stěžovatelky ohlásily v této nemocnici. Matka s dcerou již na začátku jasně uvedly záměr těhotenství ukončit. Bylo jim však sděleno, že budou muset počkat na vedoucí gynekologického oddělení, až se vrátí z dovolené a zároveň jim byla doporučena hospitalizace těhotné dívky za účelem provedení ultrazvukového vyšetření, na což stěžovatelky ještě téhož dne přistoupily.

O několik dní později se vedoucí lékařka vrátila z dovolené, avšak ta pouze ženy požádala, aby se do nemocnice vrátily 2. června 2008, jelikož si potřebuje nechat čas na rozmyšlenou. Potom do kanceláře pozvala pouze matku nezletilé dívky a vyžadovala po ní podepsání souhlasu s provedením zákroku, ve kterém byla vylíčena všechna rizika: „Souhlasím se s provedením interrupce a beru na vědomí, že tento zákrok může vést k smrti mé dcery.“ Ve stejný den byla dívka propuštěna na víkend z nemocnice domů.

Dne 2.června 2008 se první stěžovatelka vrátila do nemocnice sama, zatímco její matka pracovala. Stěžovatelky později uvedly, že v tento den vedoucí gynekologického oddělení bez stěžovatelčina souhlasu přizvala na rozhovor k dívce katolického kněze, který se ji měl pokoušet přesvědčit k pokračování v těhotenství. Během tohoto rozhovoru se také ukázalo, že kněz už byl informován o těhotenství i okolnostech případu. Dívce dali zároveň k podpisu prohlášení, ve kterém uvádí, že si přeje v těhotenství i nadále pokračovat. Jak stěžovatelka později prohlásila, nechtěla projevit neúctu ke knězi a lékařce, a proto prohlášení podepsala. Po příchodu matky těhotné dívky došlo ke konfliktu mezi vedoucí lékařkou a matkou S., načež lékařka s odkazem na výhradu svědomí zákrok odmítla provést a zároveň

naznačila, že ani žádný jiný lékař v nemocnici zákrok neprovede, a obě stěžovatelky nemocnici společně opustily.

Po těchto zkušenostech se matka informovala o možnosti provedení interrupce v nemocnici ve Varšavě. Lublinská nemocnice mezitím o aktuálním dění ohledně dívky vydala tiskové prohlášení, následkem čehož novináři publikovali celou řadu článků a případ první stěžovatelky se stal hojně diskutovaným tématem také na internetu. Mezitím byla první stěžovatelka informována o možnosti provedení zákroku ve varšavské nemocnici. Na těhotnou dívku začal být vyvíjen v důsledku mediálního zveřejnění jejího případu společenský nátlak, kdy se jí množily textové zprávy od neznámých lidí, snažící se ji od zákroku odstrašit. Příjmem dívky ve varšavské nemocnici však její případ neskončil. Dívku na této klinice dokonce navštívil kněz s protipotratovou aktivistkou, s cílem přesvědčit ji, aby změnila názor a zákrok nepodstupovala. Lékaři ve varšavské nemocnici první stěžovatelku informovali o tom, že jejich klinika také čelila v souvislosti s chystaným zákrokem tlaku veřejnosti a nevyžádaným kritickým e-mailům od neznámých osob za účelem odradit nemocnici od provedení interrupce.

S pocitem bezmoci a pronásledování skupinou aktivistů proti potratům se celá rodina rozhodla nemocnici opustit, načež jedna z aktivistek zavolala policii a stěžovatelky byly následně podrobeny výslechu na policejní stanici trvající několik hodin.

Ve stejný den soud v Lublinu vydal předběžné opatření o umístění nezletilé dívky do zařízení pro mladistvé v souvislosti s budoucím řízením o zbavení rodičovských práv z důvodu, že rodiče na dívku vyvíjejí nepřiměřený nátlak, aby se rozhodla pro interrupci, a zároveň se řádně nestarají o své dítě. Později toho dne policie odvezla první stěžovatelku P. do Lublinu, kde byla umístěna do zařízení pro mladistvé. Dívka začala trpět bolestmi, načež byla hospitalizována v nemocnici, kde se jí ještě řada novinářů pokusila kontaktovat.

Druhá stěžovatelka mezitím podala stížnost ministerstvu zdravotnictví, které nakonec první stěžovatelce povolilo podstoupit interrupci v Gdaňsku, vzdáleného 500 km od stěžovatelčina domova v Lublinu, kde byl také zákrok v tajnosti proveden dne 17.června 2008. O den později lublinský soud na základě

výslechu první stěžovatelky zrušil své předběžné opatření a následně došlo i k zastavení řízení o zbavení rodičovské odpovědnosti.⁸¹

4.1.4.2. Řízení před ESLP

Stěžovatelky u Soudu namítaly porušení čl. 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého života), čl. 5 Úmluvy (právo na svobodu a osobní bezpečnost), a článku 3 Úmluvy (právo na ochranu proti ponižujícímu či nelidskému zacházení).

V případě porušení článku 8 se Soud při rozhodování zabýval především otázkou týkající se omezeného přístupu k interrupcím z důvodu odmítnutí provedení tohoto zákroku lékařem při uplatnění výhrady svědomí a využitím této výhrady v praxi. Soud znovu potvrdil (tak jako ve věci předchozí stěžovatelky R.R.), že státy jsou povinny zorganizovat své zdravotnictví tak, aby sladily výhradu svědomí zdravotnických pracovníků s přístupem pacientů ke zdravotnickým službám, na které mají ze zákona nárok. S výhradou svědomí je třeba pracovat tak, aby v případě využití této námitky zdravotnickým personálem byla splněna následující pravidla: o odmítnutí poskytnutí zdravotnické služby je personál povinen sepsat písemný záznam a zároveň přeložit pacienty jinému lékaři, který je schopen zákrok provést. Tento mechanismus polské právo v zásadě zakotvuje, avšak požadavku nebylo v případě stěžovatelek vyhověno. Soud dále konstatoval, že jakmile stát přijme právní předpisy umožňující v konkrétních situacích interrupci, musí pro tyto situace rovněž umožnit uplatnění tohoto práva v praxi, což se v případě stěžovatelky P. nestalo, ačkoliv měla nepopiratelné právo na zákonnou interrupci.⁸²

Dále Soud konstatoval, že ačkoli první stěžovatelka měla na provedení umělého přerušování těhotenství nárok ze zákona, od příslušného zdravotnického personálu byly oběma stěžovatelkám podávány klamavé a protichůdné informace o krocích, které je třeba vykonat, zároveň se jim od ošetřujících lékařů nedostalo objektivního poradenství. U první stěžovatelky se lékaři navíc několikrát pokoušeli ovlivnit její úsudek za tím účelem, aby své rozhodnutí o podstoupení zákroku

⁸¹ Case of P. and S. vs. Poland (Application No. 57375/08). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 30 October 2012, Final 30 January 2013. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

⁸² P and S v. Poland: adolescence, vulnerability, and reproductive autonomy [online]. In: . [cit. 2020-08-21]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2012/11/05/p-and-s-v-poland-adolescence-vulnerability-and-reproductive-autonomy/>

umělého přerušení těhotenství změnila a dítě si ponechala. Z výše uvedených důvodů dospěl Soud k rozhodnutí, že stát nedostatečně zajistil stěžovatelčino právo na respektování soukromého života, a tudíž porušil článek 8 Úmluvy.

Jako další porušení článku 8 Úmluvy označil Soud situaci, kdy nemocnice v Lublinu zpřístupnila informace o případu stěžovatelky P. tisku. Soud na jednu stranu uznal, že v případě respektování soukromého života je státům ponechán značný prostor k uvážení (doktrína „margin of appreciation“), nicméně skutečnost, že přístup k interrupcím se stal předmětem vášnivých debat v Polsku, ještě neponechává natolik volný prostor k uvážení, aby byl zdravotnický personál zbaven jeho povinnosti dodržovat lékařské tajemství.

Dále stěžovatelky namítaly porušení článku 5 Úmluvy, přičemž bylo toto právo podle nich porušeno umístěním první stěžovatelky do zařízení pro mladistvé. Co se týče umístění první stěžovatelky do zařízení pro mladistvé, Soud namítal, že toto nařízení bylo v souladu se Zákonem o rodině, a tudíž v souladu se zákonem z hlediska vnitrostátního práva v Polsku. Nicméně, jak Soud dále konstatoval, článek 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy umožňuje nezletilé zbavit svobody pouze za účelem výchovného dohledu. Avšak v případě stěžovatelek P. a S. bylo podle Soudu účelem namítaného opatření oddělit první stěžovatelku od rodičů a tím jí zabránit v umělém přerušení těhotenství, což v žádném případě nelze považovat za výchovný dohled ve smyslu čl.5 odst. 1 písm. d). Pokud se vnitrostátní soudy obávaly, že první stěžovatelka je k potratu nucena proti své vůli, měly zvolit méně drastické opatření než umístit čtrnáctiletou dívku ve zranitelném stavu do uzavřeného ústavu. Avšak vnitrostátní soudy se jinými možnostmi evidentně nezabývaly. V důsledku těchto okolností Soud rozhodl o porušení článku 5 Úmluvy.

Z hlediska porušení článku 3 Úmluvy (ponižující zacházení) Soud kladl zvláštní důraz na zranitelnost nezletilé dívky. Při svém posuzování, zda jednání státních úředníků dosahovalo minimální úrovně závažnosti, aby spadalo do oblasti působnosti článku 3, hrál zásadní význam nízký věk stěžovatelky. Soud také nemohl přehlédnout skutečnost, že k otěhotnění došlo v důsledku znásilnění, a na základě těchto okolností Soud při posuzování svého případu nemohl jinak než k její zranitelnosti přihlídnout.

Soud konstatoval, že na obě stěžovatelky (matku i dceru) byl již od počátku vyvíjen silný nátlak. Lékaři se snažili s první stěžovatelkou manipulovat a vnucovat jí svůj postoj k interrupcím, navíc byla nucena setkat se s knězem, aniž by o to sama požádala. Dále se první stěžovatelka stala svědkem slovního napadání a ponižování své matky při konfliktu s ošetřující lékařkou. Na matku byl na druhé straně vyvíjen psychický nátlak, když jí v předloženém prohlášení bylo bez pádných důvodů sděleno, že potrat může vést ke smrti její dcery. Když po propuštění z nemocnice stěžovatelky potřebovaly policejní ochranu před protipotratovými aktivisty, státní orgány je namísto ochrany zatkly a dceru umístily do zařízení pro mladistvé. Soud také vyjádřil „zvláštní znepokojení“ se skutečností, že státní orgány zahájily řízení proti stěžovatelce, která byla navíc bez objektivních důvodů oddělena od své matky, ačkoliv se na základě uvedených zjištění jednalo o oběť sexuálního násilí.⁸³

Stručně řečeno, kombinace zranitelnosti první stěžovatelky, neschopnost chránit dívku před zásahem třetích stran, společně s přístupem polských státních orgánů vedoucí ke zmatkům, a v neposlední řadě neposkytnutí informací a řádného a objektivního poradenství, dovedly Soud k závěru, že postup státních orgánů znamenal ponižující zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy. Soud při posuzování vycházel také ze svého předchozího rozhodnutí ve věci R.R., kde poprvé shledal, že porušení povinnosti přístupu k potratům v situacích, kdy má na ně stěžovatel ze zákona nárok, může představovat nelidské či ponižující zacházení podle článku 3 Úmluvy.⁸⁴

Soud stěžovatelkám přiznal právo na odškodnění ve výši 15.000 EUR pro stěžovatelku P. a 30.000 EUR stěžovatelce S., a náhradu nákladů řízení (za každou ve výši 16.000 EUR).⁸⁵

Všechny tři uvedené případy polských žen mají společné, že Soud ve svém rozhodnutí potvrdil nárok stěžovatelek na provedení zákroku umělého přerušování těhotenství, přičemž byl přístup k zákroku ve dvou případech zcela odepřen (ačkoliv na něj ze zákona existovalo právo), a v jednom případě byl tento zákrok

⁸³ Case of P. and S. vs. Poland (Application No. 57375/08). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 30 October 2012, Final 30 January 2013. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

⁸⁴ P and S v. Poland: adolescence, vulnerability, and reproductive autonomy [online]. In: . [cit. 2020-08-21]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2012/11/05/p-and-s-v-poland-adolescence-vulnerability-and-reproductive-autonomy/>

⁸⁵ Case of P. and S. vs. Poland (Application No. 57375/08). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 30 October 2012, Final 30 January 2013. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

umožněn až po intervenci ministerstva zdravotnictví. Všechny stěžovatelky byly vystaveny intenzivnímu nátlaku, aby si své rozhodnutí rozmyslely a zákrok nepodstupovaly. Ve dvou případech ošetřující lékaři dokonce zveřejnily osobní údaje pacientek. Pokud je určitá služba v oblasti reprodukčního zdraví legální, musí k ní být zároveň umožněn přístup. Dle mého názoru byla ve všech třech zmíněných situacích pro samý ohled na zdravotnický personál a jejich morální zábrany (za využití výhrady svědomí) jaksi upozaděna práva žen, která jim však ze zákona náležela.

4.2. Právo nenarozeného plodu a embrya na život

Za klíčový rozsudek ESLP v souvislosti s otázkou, zda nenarozený plod disponuje právem na život a dalšími právy, které se od něj odvíjejí, lze považovat především rozsudek ve věci Vo proti Francii, kdy lékař v důsledku nedbalostního jednání zavinil předčasné ukončení těhotenství stěžovatelky. Dalším významným případem, kdy se Soud do jisté míry vyjadřoval k právu na život, bylo rozhodnutí ve věci Evansová proti Spojenému království. Ačkoliv se primárně řešil konflikt práva na soukromí mezi stěžovatelkou a bývalým partnerem, kteří v minulosti společně usilovali o početí dítěte pomocí umělého oplodnění, Soud se při té příležitosti zabýval právem na život zamraženého embrya.⁸⁶

4.2.1. Vo proti Francii

Ve věci Vo proti Francii se Soud zabýval především výkladem pojmu „každý“, jež Úmluva v několika ustanoveních o právech označuje jako subjekt těchto práv a otázkou počátku lidského života. Paní Vo ve své stížnosti předložené Soudu namítala porušení článku 2 Úmluvy (právo na život).

4.2.1.1. Ke skutkovému stavu

Stěžovatelka, paní Thi-Nho Vo, je vietnamského původu a žije ve Francii. V listopadu 1991 se paní Vo, tehdy v šestém měsíci těhotenství, dostavila na běžnou lékařskou kontrolu do nemocnice v Lyonu. V ten samý den se měla dostavit do stejné nemocnice ještě jedna žena, Vietnamka Thi Thanh Van Vo, aby podstoupila zákrok na vyjmutí nitroděložního tělíska. Lékař, který měl naplánovaný zákrok provést, zavolal k sobě do ordinace „paní Vo“, přičemž na toto zavolání zareagovala stěžovatelka. Po krátkém rozhovoru s paní Vo lékař usoudil,

⁸⁶VALC, Jakub. Právní status a postmortální ochrana nascitura v České republice. Jurisprudence [online]. , 629-647 [cit. 2020-08-23]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/publication/1480121/9423-20745-1-PB.pdf>

že stěžovatelka francouzský jazyk příliš neovládá. Poté, co nahlédl do karty pacientky, přikročil rovnou k odstranění nitroděložního tělíska, aniž by předtím pacientku vyšetřil. Během tohoto zákroku došlo u paní Vo k úniku plodové vody. Doktor se později dozvěděl, že žena předtím absolvovala ultrazvukové vyšetření a došlo mu, že došlo k záměně jmen (a pacientek), načež byla stěžovatelka v nemocnici okamžitě hospitalizována.

Následně se doktor pokusil vyjmout nitroděložní tělísko skutečně paní Thi Thanh Van Vo, ale odstranění se mu nepodařilo, a tak bylo nutné u této ženy provést operaci při celkové anestezii. Bohužel došlo znovu k záměně obou žen a na operační sál byla přivezena stěžovatelka. Záměna byla v tomto případě naštěstí odhalena ještě před operací.

Stěžovatelka byla z nemocnice propuštěna po dvou dnech, načež se za týden dostavila do lyonské nemocnice znovu na kontrolu vývoje plodu. Lékaři však konstatovali, že se neobnovila plodová voda a v těhotenství tak nelze pokračovat z terapeutických důvodů. Na začátku prosince 1991 stěžovatelka podstoupila přerušování těhotenství.

Stěžovatelka a její druh podali dne 11.12.1991 trestní oznámení, ve kterém bylo vůči ošetřujícímu lékaři vzneseno obvinění pro neúmyslné ublížení na zdraví stěžovatelky a zavinění smrti jejího dítěte. Po podání oznámení bylo soudu předloženo několik znaleckých posudků, které se týkaly stavu plodu v okamžiku, kdy došlo k přerušování těhotenství, újma způsobená stěžovatelce, fungování příslušného nemocničního oddělení, a především postup lékaře. Na základě posledního zmíněného posudku vyšlo najevo, že lékař jednal nedbale, když pouze nahlédl do karty, aniž by pacientku předtím vyšetřil, a rovnou přistoupil k zákroku, čímž vyvolal předčasné ukončení těhotenství, protože došlo k prasknutí a následný únik plodové vody, za což lékař nese odpovědnost. Lékař byl posléze obviněn z toho, že svým neopatrným a nešikovným jednáním neúmyslně zavinil smrt dítěte paní Vo a poškodil zdraví stěžovatelky. Dne 31.8.1995 byl lékař u lyonského soudu obžalován z neúmyslného zabití a ublížení na zdraví, načež byl rozsudkem ze dne 3.června 1996 amnestován v části obžaloby vztahující se k ublížení na zdraví.

Co se neúmyslného zabití týče, trestní soud v Lyonu konstatoval, že plod byl v době provedení zákroku starý 20-21 týdnů a zákon pojem „lidské embryo“

nedefinuje. Stejně tak se ve francouzském právu nenachází žádné ustanovení, které by upravovalo právní status embrya v průběhu jeho vývoje, ačkoliv bylo zjištěno, že plod má životnost v šestém měsíci, nikoliv ve 20-21. týdnu těhotenství. Soud tedy došel k závěru, že plod starý 20-21 týdnů není lidským jedincem ve smyslu trestního zákoníku, a z tohoto důvodu nemůže být předmětem neúmyslného zabití. U lékaře tedy došlo ke zproštění obžaloby.

Dne 10. 6. 1996 se stěžovatelka proti rozhodnutí trestního soudu odvolala a tvrdila, že se lékař dopustil pochybení. Odvolací soud v Lyonu napadený rozsudek zčásti změnil tak, že uznal lékaře vinným z neúmyslného zabití a uložil mu podmíněný trest šest měsíců svobody a pokutu ve výši 10 000 franků. Soud se domníval, že se s ohledem na to, že paní Vo nemluví příliš dobře francouzsky, měl lékař u stěžovatelky provést podrobná vyšetření za účelem zjištění jejího zdravotního stavu. Mezi neopatrností a nedbalostí lékaře existuje příčinná souvislost se ztrátou dítěte paní Vo. Odvolací soud dále uvedl, že zákon poskytuje ochranu každému od počátku života, přičemž není specifikováno, zda se má plod narodit živý, pokud byl živý v okamžiku, kdy došlo k zásahu do jeho života. Na základě ultrazvukových snímků ze dne 27.11.1991 probíhalo stěžovatelčino těhotenství zcela v normě a dítě vykazovalo známky života, načež byl život tohoto dítěte zmařen nedbalostním zásahem lékaře. Z tohoto důvodu dospěl soud k názoru, že lékařovo jednání má být kvalifikováno jako neúmyslné zabití, jelikož neopatrným a nedbalým jednáním lékař zasáhl do života plodu, a tím způsobil jeho smrt. Lékař se proti rozsudku dovolal k Nejvyššímu soudu, který rozsudek odvolacího soudu zrušil s komentářem, že lékařovo jednání, jež je mu v rozsudku odvolacího soudu vytýkáno, nelze podřadit pod ustanovení trestního zákoníku upravující neúmyslné zabití. Načež se paní Vo rozhodla podat stížnost k ESLP.

4.2.1.2. Řízení před ESLP

Žena se na Soud obrátila dne 20.12.1999 a v březnu 2003 byl případ předán velkému senátu ESLP. Ve své stížnosti namítala porušení článku 2 Úmluvy (právo na život), z toho důvodu, že lékař odpovědný za smrt jejího (nenarozeného) dítěte nebyl francouzskými soudy odsouzen za neúmyslné zabití. Ve své stížnosti dále namítala nedostatek ochrany nenarozeného dítěte ve vnitrostátním právním řádu, a nedostatek trestněprávní úpravy, jež by zásah do života nenarozeného dítěte umožnily sankcionovat. Na základě výše uvedeného stát podle stěžovatelky

nedostal svým závazkům, jež pro něj vyplývají z článku 2 Úmluvy, protože soudy odmítly kvalifikovat zásah, jež lékař provedl, jako neúmyslné zabití.

ESLP byl toho názoru, že stížnost paní Vo vyvolává otázku aplikovatelnosti článku 2 Úmluvy na nedobrovolné ukončení těhotenství.

Ve svých námitkách stěžovatelka uvádí, že lidský život začíná již v okamžiku početí, a tudíž na nenarozeného jedince nelze nahlížet jako na pouhý shluk buněk, nýbrž jako na lidskou bytost. Pojem „každý“ podle článku 2 Úmluvy by měl být vykládán jako pojem „lidská bytost“, nikoliv jako jednotlivec s právní subjektivitou. Podle názoru stěžovatelky francouzské zákony přiznávají právo na život každé lidské bytosti již od okamžiku početí s výjimkami v případě interrupce z terapeutických důvodů. Každá jiná forma ukončení těhotenství je však podle stěžovatelky v rozporu s článkem 2 Úmluvy, neboť zasahuje do života nenarozeného dítěte. Pokud stát za určitých podmínek povolí ženám interrupci na jejich žádost, neznamená to, že by smluvní státy disponovaly neomezenými možnostmi vyloučit nenarozené dítě z ochrany podle článku 2 Úmluvy. Lidský život je Úmluvou chráněn jako nejdůležitější hodnota, a výjimky stanovené smluvními státy by se neměly vztahovat na třetí osoby, které svou vlastní nedbalostí a neopatrností předčasně ukončí život nenarozenému jedinci. Vůli matky, která si přeje na vlastní žádost ukončit těhotenství, a neopatrnost jiné osoby nelze stavět na stejnou úroveň. Stěžovatelka dále namítá základní povinnost států zaručit právo na život mj. tím, že implementují do svého právního řádu trestněprávní normy, které budou odrazovat od páchání trestné činnosti namířené proti jiným osobám.

Hlavním předmětem stěžovatelčiny námitky byla nemožnost dosáhnout trestního odsouzení lékaře, který v důsledku pochybení při výkonu své profese způsobil předčasné ukončení těhotenství stěžovatelky, přičemž nebylo pochyb o dobrém zdravotním stavu nenarozeného plodu a o úmyslu paní Vo v těhotenství pokračovat. Ačkoliv stěžovatelka podala společně se svým druhem trestní oznámení pro neúmyslné zabití dítěte a ublížení na zdraví, řízení o neúmyslném ublížení na zdraví bylo rozsudkem amnestováno a v případě neúmyslného zabití Nejvyšší soud rozhodl, že v konkrétním případě není možné aplikovat ustanovení trestního zákoníku, jelikož plod nelze považovat za oběť neúmyslného zabití. Zásadní otázkou pro posouzení Soudem tedy zůstává, zda stát nedodržel svoji povinnost chránit právo každého na život podle článku 2 Úmluvy z důvodu

neexistence efektivního trestněprávního prostředku, který by umožnil trestní postih za (byť neúmyslné) zničení plodu těhotné ženy.⁸⁷

V první části rozsudku Soud odkázal na již existující judikaturu, o níž rozhodovala Komise v souvislosti s problematikou umělého přerušeni těhotenství, kdy podle názoru Komise není nutné rozhodnout, zda je nenarozené dítě chráněno podle článku 2 Úmluvy, nýbrž zastávala stanovisko, že pojem „každý“, který vyjadřuje subjekt u několika práv obsažených v Úmluvě, nemůže být běžně uplatňován u nenarozených dětí. Zároveň ale uvedla, že použití těchto práv ve vzácných případech nelze vyloučit, zejména pokud jde o článek 2 Úmluvy. Komise také uvedla, že umělé přerušeni těhotenství je slučitelné s článkem 2 odst. 1 Úmluvy, v případě zájmu ochrany života a zdraví matky a za předpokladu, že se žena nachází v počáteční fázi těhotenství. Komise však vyloučila absolutní právo na život plodu s ohledem na potřebu chránit život matky. Co se týče odpovědi na otázku, kdy začíná lidský život, ponechala Komise toto rozhodnutí na uvážení jednotlivých států.

Také ESLP ve výjimečných případech, kdy měl příležitost uvážit aplikaci článku 2 na lidský plod, nepovažoval Soud za významné určit, zda se právo na život podle tohoto článku vztahuje i na nenarozené dítě. S přihlédnutím ke stávající judikatuře Soud stejně jako Komise zastává stanovisko, tedy otázka určení počátku života spadá do diskreční pravomoci jednotlivých států, přičemž jim Soud tento prostor poskytuje. Důvodem tohoto závěru ESLP je jednak to, že otázka ochrany plodu ještě ve většině států nebyla vyřešena, a zároveň neexistuje evropský konsensus o právním a vědeckém vymezení počátku života. Ačkoliv se právě ve Francii otázka neúmyslného ukončení těhotenství a jeho trestnosti stala předmětem parlamentní diskuze, francouzská judikatura jasně naznačila, že by se vývoj ochrany plodu ve francouzské společnosti ubíral jiným směrem, než se domáhala stěžovatelka.⁸⁸

⁸⁷ Case of *Vo vs. France* (Application No. 53924/00). Grand Chamber Judgement of ECHR. Strasbourg, 8 July 2004. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

⁸⁸ Pichon, Jakob. *Does the Unborn Child Have a Right to Life? The Insufficient Answer of the European Court of Human Rights in the Judgment Vo vs. France*. Junior Research Fellow at the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law (Prof. Rüdiger Wolfrum), Vol. 07, No. 04, Heidelberg, Germany. Dostupné na https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/43F06BB66112648B7273CB7C7ACE1059/S2071832200004764a.pdf/does_the_unborn_child_have_a_right_to_life_the_insufficient_answer_of_the_european_court_of_human_rights_in_the_judgment_vo_v_france.pdf

S ohledem na výše uvedené je Soud přesvědčen, že není v jeho kompetenci abstraktně odpovědět na otázku, zda je nenarozené dítě osobou ve smyslu článku 2 Úmluvy. Pokud se tedy jedná o projednávaný případ, nepovažuje Soud za nutné zkoumat, zda náhlé ukončení těhotenství stěžovatelky spadá do oblasti působnosti článku 2 Úmluvy. Dále se Soud domnívá, že i za předpokladu, kdyby toto ustanovení bylo možné aplikovat, požadavky na ochranu života v rámci veřejného zdraví žalovaný stát splnil.

Soud se zabýval především otázkou, zda právní ochrana, kterou Francie poskytla paní Vo v souvislosti se ztrátou nenarozeného dítěte, které čekala, splnila procesní požadavky obsažené v článku 2 Úmluvy. V této souvislosti Soud poznamenal, že ačkoliv neexistuje jasný právní status nenarozeného dítěte, není takové dítě zbaveno veškeré ochrany dle francouzského práva. Avšak za okolností projednávaného případu byl život plodu úzce spjat s životem matky a byl chráněn jejím prostřednictvím, zejména proto, že nedošlo ke konfliktu práv mezi matkou a otcem nebo mezi nenarozeným dítětem a rodiči, nýbrž že ke ztrátě plodu došlo neúmyslným nedbalostním jednáním třetí osoby proti vůli těhotné ženy. Zájmy matky a nenarozeného dítěte zde splývaly.⁸⁹

Případ paní Vo je specifický především v jedné věci: stěžovatelka totiž měla v úmyslu v těhotenství pokračovat a zároveň bylo její nenarozené dítě podle všech provedených vyšetření zdravé. Její těhotenství tak nebylo ukončeno na základě stěžovatelčiny vlastní žádosti, ale z důvodu lékařské nedbalosti, na jejímž základě stěžovatelka musela podstoupit zákrok umělého přerušení těhotenství z terapeutických důvodů.

Soud se tedy zabýval spíše otázkou, zda měla stěžovatelka procesní prostředky na pohnání lékaře k odpovědnosti a případně by jí bylo přiznáno odškodnění za její újmu. Soud konstatoval, že v projednávaném případě, kromě toho, že bylo proti lékaři zahájeno trestní stíhání pro ublížení na zdraví (které bylo ukončeno z důvodu amnestie), měla stěžovatelka možnost podat občanskoprávní žalobu proti nemocnici, jejíž lékař se chyby dopustil, a v rámci tohoto řízení by navíc měla podle znaleckého posudku, vypracovaného ještě v rámci trestního řízení, dobré šance na úspěch.

⁸⁹ Case of Vo vs. France (Application No. 53924/00). Grand Chamber Judgement of ECHR. Strasbourg, 8 July 2004. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

Podle názoru Soudu lze občanskoprávní žalobu na náhradu škody proti nemocnici v důsledku odpovědnosti lékaře za své nedbalostní jednání považovat vzhledem ke konkrétním okolnostem případu paní Vo za účinný právní prostředek nápravy, který měla stěžovatelka k dispozici. Tento prostředek by umožnil konstatovat chybu lékaře a přiznat náhradu škody, která jí byla touto chybou způsobena, tudíž její případ nezbytně nevyžadoval zahájení trestního řízení. Soud tedy ve svém rozsudku dospěl k závěru, že článek 2 Úmluvy nebyl porušen.⁹⁰

Případ paní Vo bezesporu vyvolává řadu otázek týkajících se ochrany nenarozeného života, kterou poskytuje článek 2 Úmluvy. Rozsudek Soudu však v několika bodech vyvolal kritiku, především v tom, že finanční odškodnění nemá na oběti stejný účinek jako odsouzení za spáchání trestného činu. I méně závažná porušení článku 2 tedy mohou vyžadovat trestněprávní sankce. Dále je třeba posoudit názor Soudu, zda francouzské právo poskytuje právní ochranu nenarozených dětí, a zda není nutné chránit je normami trestního práva. Kromě toho, pokud je nedobrovolná vražda již narozeného dítěte potrestána trestním zákonem, musí totéž platit i pro nenarozené dítě. Pokud je trestný čin neúmyslné zabití spáchaný na již narozeném dítěti postihován udělením trestních sankcí, měly by být tyto prostředky trestního práva použitelné i pro případy „menšího porušení“ u dosud nenarozených dětí.

Jelikož se v souvislosti s ochranou lidského plodu jedná o politicky kontroverzní oblast, je na jednu stranu pochopitelné, že si Soud při svém rozhodování zachovává zdrženlivost, a tak se jednoznačné odpovědi na tuto problematickou otázku, pokud možno vyhýbá. Na druhou stranu, 10 ze 17 soudců svůj názor na aplikovatelnost článku 2 Úmluvy u nenarozeného plodu ve věci paní Vo výslovně vyjádřilo. To ukazuje, že ani choulostivé okolnosti nezabránily většině v rozhodování o této citlivé otázce. Soud tak v daném případě zmeškal další šanci vyjádřit jako celek jasné stanovisko k právnímu postavení a ochrany nenarozeného plodu v rámci Úmluvy. Soud vynesl rozsudek, ale jasné rozhodnutí o právním postavení plodu vydáno nebylo.⁹¹ Také je však třeba zdůraznit, že pokud by Soud

⁹⁰ HUBÁLKOVÁ, Eva a JÁN ŠIKUTA. Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010-. Přehledy judikatury (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-043-1.

⁹¹ Pichon, Jakob. Does the Unborn Child Have a Right to Life? The Insufficient Answer of the European Court of Human Rights in the Judgment Vo vs. France. Junior Research Fellow at the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law (Prof. Rüdiger Wolfrum), Vol. 07, No. 04, Heidelberg, Germany. Dostupné na <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge->

absolutně uznal právo plodu na život a tím jasně definoval jeho právní postavení podle Úmluvy, mohlo by mít toto rozhodnutí negativní dopad pro všechny budoucí případy ve formě zákazu interrupce, především by tedy bylo radikálně zasaženo do právní sféry těhotné ženy, která by neměla možnost realizovat své právo na soukromý a rodinný život.⁹²

4.2.2. Evans vs. Spojené království

Podstatou celé kauzy je individuální stížnost, kterou podala paní Evans proti státu, jehož je občankou, tedy proti Spojenému Království Velké Británie a Severního Irska, přičemž se na základě této stížnosti dovolávala porušení článku 2 (právo na život), článku 8 (právo na respektování soukromého života), a článku 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy. Rozhodnutí ve věci Evans proti Spojenému království byl vlastně prvním případem, ve kterém Soud čelil účinkům asistované reprodukce na oblast práva.⁹³

4.2.2.1. Ke skutkovému stavu

Paní Evans se společně se svým partnerem rozhodli podstoupit léčbu neplodnosti metodou asistované reprodukce. Avšak po absolvování předběžných vyšetření bylo zjištěno, že u stěžovatelky došlo k předrakovinným změnám na obou ovariích (vaječnicích) a z toho důvodu lékaři na klinice doporučili jejich odstranění. Pokud by však tumory rostly pomalu, bylo by možné nejprve extrahovat některá vajíčka pro účely umělého oplodnění in vitro (dále jen „IVF“)⁹⁴, přičemž zákrok musí být proveden co nejrychleji. Celý proces byl ošetřen nezbytnými právními

core/content/view/43F06BB66112648B7273CB7C7ACE1059/S2071832200004764a.pdf/does_the_unborn_child_have_a_right_to_life_the_insufficient_answer_of_the_european_court_of_human_rights_in_the_judgment_vo_v_france.pdf

⁹²ŠIROKÁ, Lucie a Michaela POVOLNÁ. Právo rodičí ženy odmítnout péči versus právo dítěte na život a zdraví ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence* [online]. , 18-28 [cit. 2020-08-23]. Dostupné z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/pravo-rodici-zeny-odmitnout-peci-versus-pravo-ditete-na-zivot-a-zdravi-ve-svetle-judikatury-ustavniho-soudu-a-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava.dm-265.pdf>

⁹³ BEN-NAFTALI, Orna a Iris CANOR. Evans v. United Kingdom. *The American Journal of International Law* [online]. Cambridge University Press, 2008, s. 128-134 [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40007773>

⁹⁴ In vitro fertilizace s embryotransferem (IVF+ET) je metoda, kdy po předchozí terapii gonadotropiny jsou odebrána vajíčka a oplodněna „ve zkumavce“ partnerovými nebo dárcovskými spermii. Pokud dojde k oplodnění během 24–48 hodin, tak jsou maximálně 3 embrya vložena do dělohy. In vitro fertilizace s kryoembryoblastem (IVF+KET) se od předchozí metody liší v tom, že přebytečná embrya jsou zamrzána a skladována v tekutém dusíku při teplotě -196 °C do doby než jsou potřebná. Dostupné na:

http://www.medicabaze.cz/index.php?sec=term_detail&categId=13&cname=Gynekologie+a+porodnictv%C3%AD&pgn=120&termId=2947&tname=Reprodukce+asistovan%C3%A1&h=empty#j ump

kroky, přičemž paní Evans i s partnerem podepsali informovaný souhlas, na jehož základě jsou oba srozuměni s procesem odběru zárodečných buněk a následnou IVF, jakož i informovaný souhlas s následným přenosem embryí. Dále byli partneři informováni, že v souladu s ustanoveními britského zákona o oplodnění a embryologii člověka z roku 1990 (*Human Fertilisation and Embryology Act 1990*) je možné svůj souhlas se zákrokem odvolat kdykoli předtím, než bude mužské embryo implantováno do dělohy ženy. Partner paní Evans souhlasil jednak s oplodněním oocytů své partnerky svými spermii, jednak dal souhlas k přenesení takto vzniklých embryí do dělohy paní Evans, ovšem za předpokladu že tuto proceduru podstoupí partneři společně. Oba partneři se rozhodli pro laboratorní skladování embryí po dobu nejvýše 10 let od okamžiku podpisu dokumentu a partner paní Evans dokonce souhlasil s pokračováním konzervace spermií a embryí do doby, než by zemřeli nebo by se stali mentálně nezpůsobilými.

V roce 2001 bylo stěžovatelce odebráno a následně oplodněno jedenáct oocytů, přičemž se z nich jako životaschopných ukázalo šest, která byla následně uskladněna a zamražena. O několik dní později podstoupila paní Evans operaci, při které jí byla odebrána obě ovaria, přičemž podle rady lékařů měla před přenosem embryí počkat minimálně dva roky.

V roce 2002 se však partneři rozešli a musela tak být vyřešena otázka budoucnosti společných embryí. V červenci téhož roku bývalý partner paní Evans z důvodu rozpadu vztahu se stěžovatelkou odvolal svůj souhlas o nakládání s embryem a požadoval jejich zničení. Klinika o celé věci informovala stěžovatelku, přičemž stěžovatelce oznámila, že s odkazem na zákon o oplodnění a embryologii člověka z roku 1990 je nyní klinika povinna embrya zničit.

Spor se z iniciativy stěžovatelky ocitl u Nejvyššího soudu, kde paní Evans požadovala vydání soudního příkazu, aby byl její bývalý partner donucen obnovit svůj souhlas s použitím a uchováváním embryí a zároveň požadovala deklarování, že expartner nemohl a nemůže svůj souhlas vzít zpět. Dále stěžovatelka namítala neslučitelnost britského práva s články 8, 12 a 14 Úmluvy. Rovněž argumentovala, že embrya požívají ochrany práva na život podle článku 2 Úmluvy a jí samotné mělo být garantováno právo podle článku 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života) Úmluvy. Bylo vydáno předběžné opatření ukládající klinice, jež uskladňovala embrya, aby uchovala embrya do ukončení řízení.

Soudce však návrh paní Evans v říjnu roku 2003 zamítl z toho důvodu, že partner udělil souhlas s použitím embryí pouze za účelem „společného“ umělého oplodnění se stěžovatelkou, nikoliv v případě pokračování v procesu oplodnění po ukončení vztahu. Soudce tedy nesouhlasil s tvrzením stěžovatelky, že byl její partner zbaven možnosti odvolat svůj souhlas, protože oba dva bývalí partneři souhlasili se zahájením zákroku na základě toho, že vztah bude nadále pokračovat. Soudce nepovažoval za nepřiměřené dovolit odvolat jeho souhlas, neboť považoval za rozumné, aby za změněných okolností vztahu nechtěl být otcem dítěte stěžovatelky. Žena se proti rozhodnutí soudu odvolala.⁹⁵ Co se týče argumentů týkajících se porušení Úmluvy, soudce posuzující případ paní Evans konstatovat, že lidské embryo nelze považovat za lidskou bytost požívající práva garantované Úmluvou, jakož nedošlo ani k porušení práva na respektování soukromého a rodinného života paní Evans.

Stěžovatelka se odvolala proti rozhodnutí Nejvyššího soudu k Odvolacímu soudu, avšak její odvolání bylo v červnu 2004 zamítnuto. Odvolací soud ve svém rozhodnutí vycházel z prakticky stejných zdůvodnění jako Nejvyšší soud.

4.2.2.2. Řízení před ESLP

Ve věci Evans proti Spojenému království rozhodoval Soud dvěma rozsudky. První z nich vydal senát dne 7. března 2006, který stížnost navrhovatelky zamítl. Následně se paní Evans rozhodla v souladu s čl. 43 Úmluvy⁹⁶ podat podnět k postoupení věci velkému senátu. Avšak ani ten nerozhodl ve prospěch stěžovatelky.⁹⁷

Britská právní úprava umělého oplodnění byla stěžovatelkou napadena u Soudu hned z několika důvodů. Paní Evans se domáhala porušení článku 2 Úmluvy, kdy zničení embryí by dle jejího názoru představovalo porušení práva na život, a dále jejího práva na ochranu soukromého života dle článku 8 Úmluvy. Stěžovatelka

⁹⁵ Case of Evans vs. the United Kingdom (Application No. 6339/05). Grand Chamber Judgement of ECHR. Strasbourg, 10 April 2007. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

⁹⁶ ČLÁNEK 43 Postoupení Velkému senátu

1. V tříměsíční lhůtě ode dne rozsudku senátu mohou strany případu požádat ve výjimečných případech o postoupení případu Velkému senátu.

2. Kolegium pěti soudců Velkého senátu žádosti vyhoví, jestliže případ vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo použití Úmluvy nebo Protokolů k ní, nebo závažný problém obecného významu.

3. Pokud kolegium žádost přijme, Velký senát o případu rozhodne rozsudkem.

⁹⁷ HORINOVÁ, Anna. *CASE OF EVANS V. UK* [online]. [cit. 2020-08-29]. Dostupné z:

<https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Anna%20Horinova%202.pdf>

také namítala, že bylo porušeno její právo na založení rodiny podle článku 12 Úmluvy, a článku 14 Úmluvy, kdy nutnost trvajících souhlasu muže s umělým oplodněním považovala za diskriminující oproti ženám, které otěhotní přirozeným způsobem a které nejsou povinny respektovat souhlas otce jejich dítěte s pokračováním těhotenství. ESLP byl tedy nucen zvážit zcela protichůdné zájmy dvou jedinců v souvislosti s umělým oplodněním.⁹⁸

V případě posuzování, zda došlo k porušení článku 2 Úmluvy, Soud zopakoval jako v předchozím rozsudku ve věci paní Vo proti Francii, že v případě neexistence evropského konsensu o vědeckém a právním určení počátku života, je tato otázka ponechána volnosti pro uvážení (*margin of appreciation*) jednotlivým smluvním státním, kterou jim v této oblasti Soud obecně přiznává. Embryo pak samo o sobě dle práva Spojeného království nepožívá samostatných práv a nemůže se tedy domáhat svým jménem práva na život, tudíž nemohlo dojít k porušení článku 2 Úmluvy.

Pokud jde o analýzu článku 8 Úmluvy, Soud se při posuzování případu potýkal s problémem konfliktu stejných práv dvou jednotlivců chráněných Úmluvou. Pokud by Soud upřednostnil zájem stěžovatelky, znamenalo by to pro jejího bývalého druha povinnost stát se rodičem proti své vůli. Na druhé straně, pokud by došlo ke zničení zamražených embryí, stěžovatelce by bylo znemožněno stát se geneticky shodným rodičem dítěte. Soud v tomto případě vyslovil názor, že respektování rozhodnutí paní Evans stát se genetickým rodičem dítěte by neměla být přiznána větší váha než rozhodnutí jejího partnera rodičem se nestát.

Soud posuzoval otázku, zda britská legislativa upravující udělení a odnětí informovaného souhlasu v souvislosti s umělým oplodněním vytváří spravedlivou rovnováhu mezi veřejným a konkrétním soukromým zájmem. Navíc Soud upozornil na to, že bývalý partner stěžovatelky nikdy neudělil souhlas k tomu, aby paní Evans použila společně vytvořená embrya pouze sama.

Jelikož v rámci evropských států neexistuje jednotlivý přístup pro podobné situace, Soud stál před obtížným rozhodováním, zda by mělo právo stěžovatelky převážet nad právem jejího bývalého partnera. I přes velkou sympatii se situací

⁹⁸ BEN-NAFTALI, Orna a Iris CANOR. Evans v. United Kingdom. *The American Journal of International Law* [online]. Cambridge University Press, 2008, s. 128-134 [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40007773>

stěžovatelky většina dospěla k závěru, že bývalý přítel stěžovatelky nemůže být nucen mít se stěžovatelkou geneticky příbuzné dítě proti své vůli.

Velký senát konstatoval, že vzhledem k nedostatku evropského konsenzu, a dále skutečnosti, že vnitrostátní legislativa upravující IVF je velmi jasná a žadatel o léčbu je na zákonné podmínky léčby předtím předem upozorněn, že umožňuje vzít souhlas s přenosem embryí zpět, vnitrostátní právní norma nastoluje spravedlivou rovnováhu mezi konkurujícími si zájmy stěžovatelky a jejího bývalého partnera, nedošlo k porušení článku 8.

Jelikož nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy, Soud nepovažoval za nutné zabývat se otázkou porušení článku 14 Úmluvy, jelikož ten posuzoval Soud v přímé souvislosti s článkem 8 Úmluvy.

Skupina soudců k rozhodnutí Soudu připojila nesouhlasné stanovisko, neboť považovali vnitrostátní právní úpravu za nepřiměřenou, přičemž podle nich bránila nalezení spravedlivé rovnováhy mezi rozdílnými právy dvou subjektů – stěžovatelky a jejího expartnera. Tito soudci zdůraznili, že absolutní povaha britského práva nebere v úvahu okolnosti velmi citlivého a zvláštního případu, jako je tento. Hlavním důvodem jejich nesouhlasného postoje byl fakt, že pro stěžovatelku představovalo umělé oplodnění IVF poslední možnost, jak se stát biologickou matkou. Proto v daném případě soudci považovali její zájem za významnější než zájmy bývalého partnera a shledali rozhodnutí britských soudů jako porušení článku 8 Úmluvy.⁹⁹

Rozsudek v případě paní Evans patří k jednomu z nejdiskutovanějších rozhodnutí ESLP, již ze své podstaty, že se v něm Soud poprvé vyjadřoval ve věci týkající se problematiky umělého oplodnění. Situace, ve které se stěžovatelka ocitla, byla bezesporu velmi emocionální a složitá. Posuzovat rovnováhu mezi soukromým a veřejným zájmem je jistě těžké, ale stále zde existuje řada vodítek a okolností, které k nalezení rovnováhy pomáhají. V případě střetu zájmů dvou jedinců je situace ještě mnohem složitější. Zdali nutnost souhlasu může bez možnosti získat jej jiným vhodným způsobem, např. rozhodnutím soudu, je legitimní, může být otázkou v budoucích obdobných rozsudcích. Problémem by jistě bylo, kdy a za jakých okolností má soud nahradit rozhodnutí muže, který

⁹⁹Case of Evans vs. the United Kingdom (Application No. 6339/05). Grand Chamber Judgement of ECHR. Strasbourg, 10 April 2007. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>

nesouhlasí s umělým oplodněním. Soud v daném případě shledal přístup britského práva jako dostatečně citlivý a opodstatněný, zejména z toho důvodu, že oba partneři byli s možností zpětvzetí souhlasu obeznámeni ještě před odebráním oocytů.¹⁰⁰

4.3. Právo muže v souvislosti s interrupcí - Boso proti Itálii

Jelikož se právo na umělé přerušování těhotenství řadí mezi reprodukční práva ženy, pojem interrupce je tak spojován vždy spíše se ženami. Otázkou zůstává, do jaké míry má muž právo účastnit se rozhodovacího procesu o umělém potratu. V souvislosti s konfliktem práv potenciálního otce dítěte, který nesouhlasil s interrupcí své ženy, se několika stížnostmi zabývala bývalá Komise pro lidská práva, jež tak zamítla několik stížností od mužů, kteří namítali porušení práva na život plodu, kdy se těhotná žena rozhodla pro podstoupení zákroku umělého přerušování těhotenství. Příkladem může být např. stížnost ve věci *H. proti Norsku* z roku 1992, kdy Komise pro lidská práva neshledala porušení Úmluvy, jelikož v této oblasti Úmluva ponechává diskreční pravomoc na jednotlivých státech z důvodu absence jednotného evropského standardu.¹⁰¹

ESLP toto rozhodnutí posléze potvrdil v roce 2002 ve věci *Boso pro Itálii*. V daném případě Soud rozhodoval o stížnosti podané mužem, který v důsledku toho, že se i přes jeho odpor manželka rozhodla podstoupit interrupci, rozhodl obrátit na ESLP. Ve své stížnosti uváděl jednak porušení svého práva na ochranu soukromého a rodinného života, jakož i právo svého nenarozeného dítěte na život. Z toho důvodu namítal porušení článku 2 (právo na život), 8 (právo na ochranu soukromého a rodinného života), a článku 12 (právo na založení rodiny).

4.3.1. Ke skutkovému stavu

V roce 1984 se paní Boso, italská občanka, manželka stěžovatele, rozhodla i přes nesouhlas svého muže podstoupit zákrok umělého přerušování těhotenství. Italský zákon č. 194 z roku 1978 o dobrovolném přerušování těhotenství umožňuje lékařům ukončit těhotenství na základě žádosti ženy za specifických okolností. Podle § 4 tohoto zákona může žena rozhodnout o ukončení těhotenství před dvanáctým týdnem, kdy by pokračování těhotenství, porodu nebo mateřství mohlo

¹⁰⁰BEN-NAFTALI, Orna a Iris CANOR. Evans v. United Kingdom. *The American Journal of International Law* [online]. Cambridge University Press, 2008, s. 128-134 [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40007773>

¹⁰¹KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.str.390

ohrozit její fyzické či duševní zdraví, s ohledem na svůj zdravotní stav, hospodářské, sociální nebo rodinné poměry, okolnosti, za nichž došlo k početí, nebo v případě hrozících vývojových abnormalit či poškození plodu. Žádné ustanovení v tomto zákoně však nezahrnovalo nastávajícího otce do rozhodovacího procesu, aby mohl ukončení těhotenství zabránit.

K zákroku došlo dne 10. října 1984, načež pan Boso podal žalobu k italskému Okresnímu soudu a požadoval odškodnění. Mezi žalobní důvody uvedl, že jeho žena podstoupeným zákrokem porušila práva muže jakožto potenciálního otce, a ukončení těhotenství zároveň zbavilo nenarozené dítě práva na život. Pan Boso se zároveň rozhodl podat stížnost k Ústavnímu soudu, ve které zpochybnil soulad italského zákona č. 194 z roku 1978 s italskou Ústavou, přičemž tento zákon upravuje specifické podmínky pro ukončení těhotenství.

Ústavní soud považoval otázku ústavnosti za neopodstatněnou především z toho důvodu, že rozhodnutí přiznat matce plnou odpovědnost za ukončení těhotenství bylo zcela logické vzhledem k dopadům těhotenství na fyzické a duševní zdraví ženy. Zákon o dobrovolném ukončení těhotenství byl založen na politickém rozhodnutí přiznat matce plnou odpovědnost za potrat, především z toho důvodu, že účinky těhotenství, jak po fyzické, tak psychické stránce, pociťuje především budoucí matka. S ohledem na rozhodnutí Ústavního soudu zamítl Okresní soud žalobu stěžovatele v květnu roku 1990.

Následně se pan Boso odvolal proti tomuto rozsudku u odvolacího soudu v Benátkách a znovu podal ústavní stížnost, kde poukázal na to, že § 5 zákona č. 194 z roku 1978 je v rozporu s články 2, 8 a 12 Úmluvy, a články 2, 10 a 11 italské Ústavy. Okresní soud v Benátkách rozsudkem ze dne 24. června 1993 zamítl odvolání pana Bosy, přičemž poukázal na to, že žalobce nemá nárok na odškodnění, neboť jeho žena jednala v souladu se zmiňovaným zákonem č. 194. Ústavní stížnost shledal soud zjevně neopodstatněnou, neboť se v podstatě shodovala s jeho první podanou stížností z roku 1988.

S výsledkem procesu se však stěžovatel nespokojil, a tak využil posledního opravného prostředku před vnitrostátními soudy, jímž byla kasační stížnost, ve které namítal zejména porušení článků 2, 8 a 12 Úmluvy, které chrání právo na život a právo na založení rodiny. Kasační soud však v červenci roku 1998 stížnost zamítnul, přičemž zohlednil rozhodnutí Ústavního soudu z roku 1988. Ani

v případě prohlášení zákona o dobrovolném přerušení za protiústavní by nemělo na odškodnění žalobce žádný vliv, jelikož jeho nárok by v každém případě musel selhat z důvodu neexistence protiprávního jednání manželky pana Boso, která pouze využila svého práva. Následně se pan Boso rozhodl podat stížnost k ESLP.

4.3.2. Řízení před ESLP

Pan Boso ve své stížnosti uvádí, že platná právní úprava v Itálii je v rozporu s článkem 2 Úmluvy, jelikož umožňuje interrupci, a tím zároveň povoluje, aby byl plod zbaven života.

Dále stěžovatel namítal porušení článku 8 Úmluvy, neboť tato právní úprava ponechává rozhodnutí o umělém přerušení těhotenství na ženě a absolutně nezohledňuje právo potenciálního otce se k provedení zákroku vyjádřit nebo mu zabránit. Tím, že italská legislativa umožňuje interrupci, zároveň brání jeho právu na založení rodiny, čímž dochází k porušení článku 12 Úmluvy.

Soud připustil, že se stěžovatel za daných okolností projednávaného případu nachází v pozici oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy¹⁰², neboť byl jakožto potenciální otec přímo dotčen ukončením těhotenství své manželky.¹⁰³

V případě domnělého porušení článku 2 se Soud zabýval otázkou, zda italské právní předpisy vytvářejí spravedlivou rovnováhu mezi konkurenčními zájmy ochrany plodu na jedné straně, a fyzickým a psychickým zdravím ženy na straně druhé. Vzhledem k tomu, že zákon o dobrovolném přerušení těhotenství umožňuje ukončení těhotenství během prvních dvanácti týdnů, kdy došlo k ohrožení tělesného a duševního zdraví ženy a později pouze ve specifických případech, Soud neshledal, že by žalovaný stát překročil svůj prostor pro uvážení v citlivé oblasti, jako je přerušování těhotenství. Z tohoto důvodu Soud zamítnul stížnost na porušení článku 2 Úmluvy jako zjevně neopodstatněnou, neboť jelikož v konkrétním případě byla interrupce provedena v souladu se zákonem.¹⁰⁴

¹⁰² ČLÁNEK 34 Individuální stížnosti

Soud může přijímat stížnosti od každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny jednotlivců považujících se za oběti v důsledku porušení práv priznaných Úmluvou a Protokoly k ní jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.

¹⁰³ Case of Boso vs. Italy (Application No. 50490/99). Decision of the European Commission of Human Rights on the admissibility of the application. Strasbourg, 5 September 2002

¹⁰⁴ RESEARCH REPORT: Bioethics and the case-law of the Court [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_bioethics_ENG.pdf

Při posuzování, zda došlo k porušení článku 8 Úmluvy, Soud odkázal na dřívější rozhodnutí Komise ve věci *Brüggemann a Scheuten vs. Německo*¹⁰⁵, ve které se Komise zabývala otázkou, zda se právní předpisy upravující přerušování těhotenství dotýkají sféry soukromého života, přičemž došla k názoru, že život těhotné ženy je úzce spojen s vyvíjejícím se plodem. Dále Komise uvedla, že právo potenciálního otce na respektování jeho soukromého a rodinného života nelze vykládat natolik široce, aby zahrnovalo také právo na konzultace nebo možnost obrátit se na soud s cílem zabránit ženě těhotenství ukončit.¹⁰⁶

Soud se ztotožnil se závěry Komise a konstatoval, že jakýkoli výklad práv potenciálního otce podle článku 8 Úmluvy, kdy budoucí matka zamýšlí potrat, by měl být vykládán především v souladu s respektováním jejích práv, neboť ona je osobou primárně dotčenou těhotenstvím a jeho případným pokračováním či ukončením.¹⁰⁷ K ukončení těhotenství došlo v souladu s vnitrostátními předpisy na základě ženy svobodné volby. Soud tedy shledal tuto část žaloby rovněž jako neopodstatněnou.

Co se týče údajného porušení článku 12 Úmluvy, stěžovatel namítal, že legislativa o dobrovolném ukončení těhotenství mu bránila v jeho právu založit rodinu. Soud však odkázal na článek 8 odst. 2 Úmluvy, na jehož základě může státní orgán v opodstatněných případech zasahovat do práva na ochranu soukromého a rodinného života. Jelikož Soud shledal stížnost na porušení článku 8 jako zjevně neopodstatněnou, tentýž závěr platí v projednávaném případě i pro porušení článku 12 Úmluvy. Soud tedy došel k závěru, že stížnost je ve všech bodech nepřijatelná.¹⁰⁸

4.4. Právo na přístup k interrupcím - Open Door a Dublin Well Woman proti Irsku

Ve věci *Open Door a Dublin Well Woman proti Irsku* se Soud zabýval zásahem Nejvyššího soudu v Irsku, který vydáním soudního příkazu omezil

¹⁰⁵ Case of *Brüggemann and Scheuten vs. Federal Republic of Germany* (Application No. 6959/75). Decision of European Commission of Human Rights on the admissibility of the application. Strasbourg, 12 July 1977. Dostupné na <http://strasbourgconsortium.org>

¹⁰⁶Case of *Boso vs. Italy* (Application No. 50490/99). Decision of the European Commission of Human Rights on the admissibility of the application. Strasbourg, 5 September 2002

¹⁰⁷*RESEARCH REPORT: Bioethics and the case-law of the Court* [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_bioethics_ENG.pdf

¹⁰⁸*BOSO v. ITALY DECISION* [online]. In: . [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: https://www.law.utoronto.ca/utfl_file/count/documents/reprohealth/echr_italy_2002_boso.pdf

těhotným ženám přístup k poradenským službám při poskytování informací o potratových službách v zahraničí.

4.4.1. Ke skutkovému stavu

V uvedeném případě stížnost podali dvě neziskové organizace, Open Door Counselling Ltd. (dále jen „Open Door“), irská společnost poskytující poradenství těhotným ženám především v Dublinu a jiných částech Irska, a Dublin Well Woman Centre Ltd (dále jen „Dublin Well Woman“), společnost poskytující podobné služby na dvou klinikách v Dublinu. Organizace Dublin Well Woman nabízí širokou škálu služeb v oblasti manželství, plánování rodiny a dalších aspektů týkajících se zdraví žen. Zároveň zajišťuje např. vyšetření prsou, léčbu neplodnosti, umělé oplodnění či poradenství pro těhotné ženy. Stížnost dále podaly Bonnie Maher a Ann Downes, které pracovaly jako vyškolené poradkyně pro centrum Dublin Well Woman, a paní X. a Maeve Geraghty, jež se připojily ke stížnosti na podporu Dublin Well Woman. Poslední dvě ženy uvedly, že se samy nacházejí ve fertilním věku a v budoucnu by mohla nastat situace, kdy by samy potřebovaly odborné poradenství či informace ohledně těhotenství, jejichž poskytování bylo irskými soudy zakázáno, a z toho důvodu se ke stížnosti připojily.

V roce 1983, tedy v době probíhajícího referenda o přijetí osmého dodatku irské Ústavy,¹⁰⁹ vydala společnost Dublin Well Woman brožuru o dopadech dodatku na nepřímé poradenství a upozornila na důsledky tohoto ustanovení. Podle organizace se tak bude moci prakticky kdokoliv domáhat vydání soudního příkazu, který by zabránil těhotné ženě vycestovat do zahraničí, pokud by se domníval, že má v úmyslu podstoupit zákrok interrupce, která byla toho času v Irsku nelegální. V situaci, kdy se těhotná žena rozhodla pro podstoupení umělého přerušování těhotenství v zahraničí, organizace Dublin Well Woman tuto ženu odkázala na kliniku ve Velké Británii a pomohla jí se zařízením cesty. Přitom ženy odkazovala pouze na kliniky s vysokým standardem, aby jim nehrozila újma z důvodu neodborně provedeného zákroku.

¹⁰⁹ Osmý dodatek Ústavy zní: „Stát uznává právo na život nenarozeného dítěte a, s náležitým ohledem na stejné právo na život matky, ve svých zákonech zaručuje, že bude respektovat, a pokud je to možné, svými zákony chránit a obhajovat toto právo.“ Viz <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1983/ca/8/schedule/enacted/en/html#sched-part2>

Dne 28.června 1985 bylo proti oběma společnostem zahájeno soudní řízení před Vrchním soudem, přičemž nejprve podala soukromou žalobu irská Společnost pro ochranu nenarozených dětí (*Society for the Protection of Unborn Children*). Tato společnost požadovala vydání soudního příkazu, který by omezil služby organizace Dublin Well Woman v oblasti poskytování poradenství o možnosti vycestovat do zahraničí za účelem potratu. Toto jednání považovala Společnost pro ochranu nenarozených dětí za protiprávní s odkazem na schválený osmý dodatek irské Ústavy, jelikož toto ustanovení chrání právo na život nenarozených dětí. Následně k žalobě pristoupil generální prokurátor na základě soudního příkazu. Vrchní soud připustil námitky navrhovatele, přičemž uvedl, že se nejedná pouze o porušení irské Ústavy zaručující právo na život nenarozenému dítěti, nýbrž i porušení trestního zákoníku zakazující jakékoliv jednání vedoucí k napomáhání k provádění interrupcí. Na základě výše uvedeného vydal Vrchní soud příkaz, který zabraňuje společnostem Open Door a Dublin Well Woman jakoukoliv formu poradenství v oblasti provádění potratů (včetně možnosti provedení zákroku v zahraničí). Open Door a Dublin Well Woman se proti vydanému příkazu odvolaly k Nejvyššímu soudu, avšak ten jejich odvolání zamítl, přičemž zdůraznil, že obě společnosti neposkytovaly pouze poradenství, ale zároveň možnost vycestovat do zahraničí svým klientkám aktivně zařizovaly, kdy rezervovaly klientkám místa na klinikách ve Velké Británii a zařizovaly jim cestu. Z toho důvodu se nejednalo o pouhé informování o možných variantách, nýbrž společnosti poskytovaly službu přímé asistence k provedení interrupce, což je nelegální. Načež se stěžovatelé obrátili na ESLP.

4.4.2. Řízení před ESLP

Stěžovatelé namítali, že vydaný soudní příkaz brání v poskytování pomoci těhotným ženám se zajištěním cesty a zprostředkováním služeb na zahraničních klinikách porušuje právo obou společností, jakož i dvou pracovnic (Bonnie Maher a Ann Downes) na šíření informací, a práva paní X. a paní Maeve Geraghty tyto informace následně přijímat, tedy právo podle článku 10 Úmluvy (svoboda projevu)¹¹⁰. Stížnost byla namířena pouze na část soudního příkazu

¹¹⁰ ČLÁNEK 10 Svoboda projevu

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

týkající se zákazu poskytování informací o možnosti potratu v zemi mimo irskou jurisdikci, nikoliv na část o přímém poskytování služeb v souvislosti s vycestováním do zahraničí za účelem potratu. Společnost open Open Door, paní X. a paní Maeve Geraghty dále namítaly porušení článku 8 Úmluvy (právo na ochranu soukromého a rodinného života), jelikož toto omezení činnosti pro ně znamenalo zásah do jejich soukromého a rodinného života, a dále porušení článku 14 Úmluvy (zákaz diskriminace) ve spojení s články 8 a 10 Úmluvy.

Společnosti Open Door a Dublin Well Woman ve své stížnosti uvedly, že zákon nebyl formulován s dostatečnou přesností, aby jim umožnil předvídat, že nepřímé poradenství, které poskytovaly, bude mít za následek omezení ze strany irského soudu. Stěžovatelé tvrdili, že ze znění článku 40.3.3 Ústavy nebylo zřejmé, že by poskytování informací těhotným ženám bylo v rozporu s tímto ustanovením, tudíž nemohly předpokládat, že poskytování těchto služeb mohly soudy označit za jednání v rozporu se zákonem.

Společnosti rovněž namítaly, že článek 40.3.3. Ústavy je určen pouze státu, a nikoli soukromým osobám, tudíž nemohly vědět, že se toto ustanovení vztahuje také na nepřímé poradenství nevládních společností. Jelikož žádný jiný zákon v Irsku neobsahuje ustanovení zakazující interrupce nebo poskytování poradenství v této oblasti (včetně poradenství týkající se vycestování do zahraničí za účelem provedení zákroku interrupce), existoval podle stěžovatelů pádný důvod se domnívat, že jejich činnost byla prováděna v souladu se zákonem. Stručně řečeno, vzhledem k nejistému rozsahu působnosti tohoto ustanovení a značným pochybnostem o jeho smyslu a účinku, nemohli navrhovatelé předvídat protiprávnost svého jednání. Irská vláda však tvrzení o nejasnosti znění Ústavy odmítla.

Dle tvrzení ESLP by ustanovení článku 40.3.3 Ústavy mělo být posuzováno v souvislosti s irskými zákony a judikaturou. Soud uznává, že v jiných zemích umělé přerušování těhotenství nebo poskytování poradenských služeb těhotným ženám v souvislosti s umělým přerušováním těhotenství neporušuje

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

trestněprávní normy. Na druhou stranu však konstatoval, že na základě ustálené judikatury irských soudů mohly obě společnosti usuzovat, že porušení ustanovení irské Ústavy jak státem, tak jednotlivci bude právně postihnutelné. S přihlédnutím k vysoké úrovni ochrany nenarozených dětí podle irského práva a roli soudů jakožto garantů ústavně zaručených práv, měly společnosti předvídat možnost podání žaloby v souvislosti s nabízenými poradenskými službami. Možnost omezení práva na informace tak byla v daném případě stanovena zákonem.

Při posouzení otázky, zda došlo k porušení článku 10 Úmluvy, Soud zkoumal, zda se v tomto případě nejedná o oprávněný zásah ve smyslu článku 10 odstavec 2 Úmluvy. Na základě tohoto ustanovení je zásah oprávněný, pokud tak stanoví zákon a tento zásah je nezbytný v zájmu demokratické společnosti z důvodů uvedených v tomto článku. Následně Soud zkoumal, zda bylo Irsko oprávněno z důvodů uvedených v článku 2 Úmluvy omezit právo na informace. Argumenty pro omezení práva na informace podle článku 10 Úmluvy jsou především ochrana morálky, popřípadě prevence kriminality. Jelikož poskytování informací těhotným ženám o možnosti interrupce nebo o možnosti podstoupit tento zákrok v zahraničí není trestným činem, Soud vyloučil předcházení či zabránění trestné činnosti jako důvod tohoto omezení.

Avšak omezení za účelem ochrany morálky s cílem chránit životy nenarozených dětí Soud považuje za legitimní omezení, neboť tato ochrana je podle irské legislativy založena na tradičních morálních hodnotách, které odráží postoj převážné většiny obyvatelstva Irska k potratům (tento postoj lze spatřit např. na základě výsledků referenda o přijetí zmiňovaného osmého dodatku Ústavy z roku 1983).

Soud zdůraznil, že v některých případech ponechává smluvním státům široký prostor pro uvážení především v oblasti morálky, pokud se jedná o záležitosti týkající se povahy lidského života, tedy i stanovisko státu k problematice umělého přerušování těhotenství, jelikož napříč evropskými státy nepanuje v těchto oblastech jasná shoda, avšak ani tato míra uvážení není neomezená.

V daném případě Soud dospěl k závěru, že soudní příkaz Nejvyššího soudu v Irsku omezoval právo na svobodné přijímání a rozšiřování informací dotýkající se služeb, které jsou ve většině zemí Úmluvy běžně dostupné. Navíc

poskytování těchto informací může mít zásadní vliv na zdraví a psychiku žen. Dále Soud označil soudní příkaz za nepřiměřený z toho důvodu, že společností uložil trvalé omezení na poskytování informací těhotným ženám o možnostech a službách v souvislosti s umělým přerušением těhotenství v zahraničí, a to bez ohledu na věk, zdravotní indikaci či jiné závažné důvody vedoucí k předčasnému ukončení těhotenství. Je třeba si uvědomit, že stěžovatelé nepodporují ani nepropagují umělé přerušení těhotenství. Poradenský personál pouze těhotným ženám poskytoval informace o všech dostupných možnostech v rámci jejich těhotenství. Pro jakou možnost se ženy rozhodnou, je ponecháno na jejich svobodné volbě. Navíc Soud neshledal přímou souvislost mezi poradenskými aktivitami společností a ukončením těhotenství nenarozeného plodu. Dále Soud konstatoval, že vydání soudního příkazu nezabrání irským ženám vycestovat do zahraničí za účelem podstoupení zákroku umělého přerušení těhotenství. Tudíž došel k závěru, že vydání tohoto příkazu nebylo efektivní v souvislosti s ochranou života nenarozených dětí, spíše naopak-pokud nebudou mít ženy přístup k těmto poradenským službám a kvalifikovaným informacím, bude existovat větší pravděpodobnost, že se ženy uchýlí k podstoupení zákroku na nesespecializovaných klinikách, a tím by jim mohla vzniknout vážná újma na zdraví.

Z výše uvedených důvodů Soud rozhodl, že Irsko vydáním soudního příkazu porušilo článek 10 Úmluvy tím, že znemožnilo odborným poskytovatelům šířit informace týkající se umělého přerušení těhotenství a zároveň těhotným ženám tyto informace získávat.

U porušení dalších článků Úmluvy (článků 8 a 14) Soud nepovažoval za nutné se těmito stížnostmi zabývat s ohledem na skutečnost, že již konstatoval porušení u článku 10 Úmluvy.¹¹¹

¹¹¹ Case of Open Door and Dublin Well Woman vs. Ireland (Applications No. 14234/88 and 14235/88). Judgement of ECHR. Strasbourg, 29 October 1992

Závěr

Cílem diplomové práce bylo především zhodnotit postoj Soudu v natolik citlivé otázce, jakou je ochrana lidského života v souvislosti s umělým přerušением těhotenství. S tématem interrupce je spjata také otázka určení počátku lidského života, neboť: od jakého okamžiku se z neuspořádaného shluku buněk stává lidský jedinec požívající základních lidských práv? Od jakého okamžiku má být lidskému jedinci přiznána právní ochrana?

O určení počátku lidského života nepanuje jasná shoda, přičemž odpověď na tuto otázku nenalezneme ani v jednotlivých univerzálních mezinárodních smlouvách, které zakotvují právo na život, avšak subjekt těchto práv není totožný. Setkáme se tak s pojmy „každý, každá osoba, od okamžiku početí, již od narození“. Také Soud na dané téma mlčí nebo se snaží vyhýbat jednoznačné odpovědi, přičemž rozhodnutí raději ponechává na volném uvážení jednotlivých členských států, přičemž argumentuje tím, že v otázce určení počátku lidského života neexistuje jasný konsensus mezi jednotlivými členskými státy v rámci vnitrostátních právních předpisů. ESLP tak dosud nedefinoval právní status lidského embrya, přičemž by toto rozhodnutí zavazovalo Soud při rozhodování v budoucích obdobných případech.

Diskuze na téma umělého přerušení těhotenství neprobíhají pouze ve sféře právní, nýbrž i v medicínské, sociologické, teologické, teleologické a filosofické. Ve společnosti se tak postupně vyčlenily dva hlavní názorové tábory, které jsou ve svém přístupu k interrupci diametrálně odlišní: zastánci svobodné volby ženy rozhodovat o svém těle a životě, a na druhé straně odpůrci interrupcí, kteří za každých okolností ctí hodnotu lidského života a ochranu plodu, přičemž interrupce za jakýchkoli okolností pro ně znamená akt vraždy. Jen těžko bychom u těchto natolik rozdílných přístupů hledali názorovou shodu při řešení problému potratů.

Přístupy jednotlivých zemí k jsou ovlivněny historickým vývojem a vlivem církve. Pro státy, u nichž je patrný silný vliv katolické církve, jsou typické jako např. v případě silně katolického Polska) restriktivní právní úpravy interrupcí, přičemž potrat povolují za velice omezených podmínek nebo jej nepovolují vůbec. V případě zmiňovaného Polska lze v dnešní době snahu o ještě větší zpřísnění potratové legislativy, naopak silně katolické Irsko se v posledních letech liberalizovalo. Nejdříve v roce 1992 došlo ke zrušení přísného zákazu potratů, kdy

rozsudek Nejvyššího Soudu ve věci Attorney General v. X. modifikoval dosavadní interpretaci článku 40.3.3. Ústavy a to tak, že potrat je přípustný v případě vážného ohrožení života matky, přičemž k definitivnímu zrušení článku 40.3.3. Ústavy, jinak řečeno osmého dodatku, došlo v roce 2018 v rámci irského referenda, což považují v rámci historie interrupcí v Irsku za naprosto zlomové. Na tomto příkladu lze jasně vidět, že se irské společenství ubírá liberálnějším směrem.

ESLP nemá za úkol sjednotit právní úpravu napříč všemi členskými státy. Jak se na základě rozhodovací praxe Soudu ukázalo, jeho hlavní úkol spočívá v posouzení, zda státy poskytují těhotným ženám přístup k interrupci, pokud na ni na základě splnění zákonných podmínek mají nárok. V některých zemích je však dosud vidět silný vliv církve, a z toho důvodu i samotní lékaři pod záminkou výhrady svědomí odmítají provést zákrok umělého přerušování těhotenství, a to v případě, že má na toto ošetření ze zákona nárok. Jedná se také o situace, kdy státy v rámci své jurisdikce neimplementovaly příslušnou právní úpravu, a z toho důvodu neexistoval v dané členské zemi účinný právní mechanismus, kterého by ženy mohly (a měly právo využít). Zároveň ani sami lékaři si nemusí být jistí, zda provedení zákroku interrupce je v souladu s právem a zda jim za dané ošetření nehrozí trestní postih, nebo využijí již jmenovanou výhradu svědomí, přičemž tato výhrada se váže na řadu podmínek, jako je např. povinnost delegovat žádost o podstoupení interrupce na lékaře, který daný zákrok provede. Pokud Soud zjistí výše uvedené nedostatky, ve většině případů konstatuje porušení článku 8 Úmluvy, jako tomu bylo v případě tří žen ve věci A., B. a C. proti Irsku, nebo ve stížnosti paní Tysiac proti Polsku. V případě ženy R.R., která na základě průtahů ze strany polských lékařů porodila vážně postiženou dceru, jelikož jí (i přes její opakovanou žádost) nebylo umožněno včasné provedení zákroku interrupce a žena tak byla nucena dítě donosit. V tomto případě Soud ve svém rozhodnutí v roce 2011 konstatoval nejen porušení článku 8 Úmluvy, ale i porušení článku 3 Úmluvy, jelikož jednání polských lékařů vykazovalo takovou míru závažnosti, že se toto jednání dalo přiřadit pod článek 3.

V otázce aplikace článku 2 se Soud vyjádřil i v souvislosti s právem na život nenarozeného dítěte, přičemž pouze přiznává určitá práva, avšak dále toto rozhodnutí ponechává na uvážení jednotlivých států, a to především z důvodu neexistence evropského konsensu ohledně určení počátku lidského života, a raději státům ponechává široký prostor pro jejich uvážení (margin of appreciation) –

v tomto duchu Soud vyjádřil v případě stížnosti paní Vo proti Francii z roku 2004. Ostatně nedostatek společenského konsensu je hlavním důvodem, proč se soud snaží vyhýbat jasným definicím.

Soud v souvislosti s problematikou umělého přerušení těhotenství rozhodoval také v případě mužů, kteří se cítili být dotčeni na svých právech, když se jejich partnerka proti jejich vůli rozhodla podstoupit interrupci. V tomto případě však není možné upřednostnit právo muže nad právem ženy, jelikož je to právě žena, kdo je nejvíce zasažena těhotenstvím, mateřstvím a veškerými změnami s těmito událostmi spojenými. Pokud žena splňuje zákonné podmínky pro provedení interrupce, není důvod jí v jejím rozhodnutí zabránit. Takto Soud rozhodl např. ve věci pana Bosa proti Itálii.

S problematikou umělého přerušení těhotenství úzce souvisí také právo na poskytování informací o možnosti tento zákrok podstoupit. V tomto případě Soud rozhodoval ve věci irských nevládních společností Open Door a Dublin Well Woman, jimž soud v Irsku uložil příkaz zamezující šíření informací o možnostech vycestovat do zahraničí za účelem podstoupení tohoto zákroku, jelikož byly irské soudní orgány toho názoru, že se jedná nikoliv o poradenství, nýbrž o propagaci a nabádání k interrupcím. Soud však dospěl k názoru, že tento soudní příkaz byl nepřiměřený, jelikož se nejednalo o podporu interrupcí, ale pouze o poskytování informací, které jsou běžně dostupné, a rozhodl o porušení článku 10 z důvodu omezování šíření a přijímání informací.

Osobně souhlasím v přístupem Soudu, který se zčásti vyhýbá definitivní odpovědi na otázky spadající do oblasti počátku lidského života. Pokud by přiznal nenarozenému plodu či embryu absolutní právo na život, mělo by toto rozhodnutí fatální zásah do práv jiných jednotlivců, především se jedná o reprodukční právo ženy – podstoupení zákroku umělého přerušení těhotenství. I z hlediska nejednotnosti evropskému konsensu je tím nejlepším mechanismem ponechat prostor pro uvážení států na základě doktríny margin of appreciation, přičemž budou respektována a dodržována základní lidská práva zakotvená Úmluvou.

Resumé

The aim of this diploma thesis was primarily to evaluate the position of the Court on such a sensitive issue as the protection of human life and being in connection with abortion. The question of abortion is also linked to the question of determining the beginning of human life, because: from what moment does a disordered cluster of cells become a human individual enjoying basic human rights? From what moment should legal protection be granted to a human individual?

There is no clear consensus on the determination of the beginning of human life, and we will not find the answer to this question in the international treaties as well, which enshrine the right to life, but the subject of these rights is not identical. The Court is also silent on this issue or seeks to avoid unequivocal answers, leaving the decision to the discretion of individual Member States, arguing that there is no clear consensus between Member States on the question of determining the beginning of human life under national law. Thus, the ECtHR has not yet defined the legal status of the human embryo, and this decision would oblige the Court to rule in future similar cases.

Discussions on abortion take place not only in the legal sphere, but also in the medical, sociological, theological, teleological and philosophical ones. Thus, two main camps of opinion have gradually emerged in society, which are diametrically opposed in their approach to abortion: , where abortion in all circumstances means an act of murder for them. It would be difficult to find a consensus on these so different approaches in solving the problem of abortion.

The ECHR does not have the task to unify legislation across all Member States. As the Court's decision-making practice has shown, its main task is to assess whether States grant pregnant women access to abortion if they are entitled to it under legal conditions. However, in some countries the strong influence of the church can still be seen, and for that reason even the doctors themselves refuse to perform abortions under the pretext of conscientious objection, if they are legally entitled to this treatment. These are also situations where states have not implemented the relevant legislation within their jurisdiction, and therefore there was no effective legal mechanism in the Member State that women could (and had the right to exercise). At the same time, doctors themselves may not be sure whether the abortion procedure is in accordance with the law and whether they do

not face criminal sanctions for the given treatment, or they will use the already mentioned reservation of conscience, which is subject to a number of conditions, such as the obligation to delegate a request for an abortion to the doctor who will perform the procedure. If the Court finds the above deficiencies, in most cases it finds a violation of Article 8 of the Convention, as was the case with three women in Cases A., B. and C. v. Ireland, or in Ms. Tysiac's complaint against Poland. In the case of a R.R. woman who, due to delays on the part of Polish doctors, gave birth to a severely disabled daughter because (despite her repeated request) she was not allowed to perform an abortion in time and the woman was forced to deliver the child. In this case, the Court of First Instance found in its decision in 2011 not only a violation of Article 8 of the Convention but also a violation of Article 3 of the Convention, as the conduct of Polish doctors was so serious that it could be attributed to Article 3.

In connection with the issue of abortion, the court also ruled in the case of men who felt affected by their rights when their partner decided to undergo an abortion against their will. In this case, however, it is not possible to prioritize the right of a man over the right of a woman, as it is the woman who is most affected by pregnancy, motherhood and all the changes associated with these events. If a woman meets the legal conditions for an abortion, there is no reason to prevent her from making her decision. This is how the Court ruled, for example, in the case of Mr. Boso v. Italy.

The right to provide information on the possibility of undergoing this procedure is also closely related to the issue of abortion. In this case, the Court ruled in the Irish NGOs Open Door and Dublin Well Woman, in which a court in Ireland ordered an order preventing the dissemination of information about the possibility to travel abroad to undergo the procedure, as the Irish judicial authorities considered that it was not counseling, but on the promotion and encouragement of abortions. However, the Court considered that this injunction was disproportionate, as it was not a matter of promoting abortion, but only of providing information that is commonly available, and ruled that Article 10 had been infringed by restricting the dissemination and receipt of information.

Personally, I agree with the approach of the Court, which partly avoids the definitive answer to questions that fall within the realm of the beginning of human life. If he were to grant the unborn fetus or embryo an absolute right to life, this

decision would have a fatal interference with the rights of other individuals, in particular the reproductive right of a woman - undergoing abortion. Even in view of the disunity of the European consensus, the best mechanism is to leave room for discretion to states on the basis of the margin of appreciation doctrine, while respecting and upholding the fundamental human rights enshrined in the Convention.

Seznam použitých zkratk

ESLP, Soud	Evropský soud pro lidská práva
Úmluva, Evropská úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Komise	Evropská komise pro lidská práva
Listina	Listina základních práv a svobod
ECHR	European Court of Human Rights
vs.	versus
tzv.	to znamená
mj.	mimo jiné
popř.	popřípadě
tzv.	takzvaný
čl.	článek
č.	číslo
tj.	tak jest

Seznam použité literatury

Odborná literatura

- KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva : text je sestaven a uspořádán podle stavu k 1.4.2003*. Praha: Linde, 2003, 743 s. ISBN 80-7201-417-X.
- PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda. 2.*, podstatně rozš. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-720-1472-2.
- ODEHNALOVÁ, Jana a kol. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. První vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. 345 s. ISBN 978-80-87956-45-8.
- MALÍŘ, Jan a DOLEŽAL, Tomáš. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 209 stran. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-224-5.
- ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné. 2.* vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074007217.
- MARKOVÁ, Irena. *Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky*. Ostrava: Key Publishing, 2008. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-56-4.
- ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 3.*, dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-318-9.
- ČERNÝ, David. *Lidské embryo v perspektivě bioetiky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-648-6.str.14-16
- MUNZAROVÁ, Marta. *Zdravotnická etika od A do Z*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1024-2.

- GRADY, John L. *Interrupce ano nebo ne?: (Důvody proti interrupcím)*. Praha: Řád, 1992. Strom života. ISBN 80-901-1893-3.
- DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012. ISBN 978-80-7330-214-6.
- HUBÁLKOVÁ, Eva a Ján ŠIKUTA. *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010-. *Přehledy judikatury (Wolters Kluwer ČR)*. ISBN 978-80-7478-043-1.
- BOHATOVÁ, Milena. *Potrat ano-ne, aneb, Na pokraji života*. Praha: Grada, 2000. Strom života. ISBN 80-716-9922-5.

Právní předpisy

- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Časopisecká literatura

- VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, **24**(4), 597-605 [cit. 2020-08-30]. DOI: 10.5817/CPVP2016-4-7. ISSN 1805-2789. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6250>
- HŮLKA, Štěpán. Právo na život v mezinárodním a evropském právu: Mezinárodní právo a právo na život. *Právník* [online]. 2004, **143**(11), 1066-1092 [cit. 2020-08-29]. ISSN 0231-6625.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*. Bulletin advokacie, 2013. ISSN 1210-6348.str.5-10
- VALC, Jakub. Hodnotové pojetí a právní ochrana nenarozeného života v kontextu biomedicínského vývoje. *Jurisprudence*, 2017, **26**(4), s. 14-23. ISSN 1802-3843. Dostupné také z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/hodnotove-pojeti-a-pravni-ochrana-nenarozeneho-zivota-v-kontextu-biomedicinskeho-vyvoje.dm-256.pdf>.
- ŠIROKÁ, Lucie a Michaela POVOLNÁ. Právo rodičí ženy odmítnout péči versus právo dítěte na život a zdraví ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence* [online]. , 18-28 [cit. 2020-08-23]. Dostupné z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/pravo->

[rodici-zeny-odmitnout-peci-versus-pravo-ditete-na-zivot-a-zdravi-ve-svetle-judikatury-ustavniho-soudu-a-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava.dm-265.pdf](#)

- VALC, Jakub. Právní status a postmortální ochrana nascitura v České republice. *Jurisprudence* [online]. , 629-647 [cit. 2020-08-23]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/publication/1480121/9423-20745-1-PB.pdf>

Internetové zdroje

- Practical Guide on Admissibility Criteria [online]. 2019 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf
- VÁCHA, Marek. Definice lidského embrya a jeho status: Tři skupiny názorů. *Vesmír* [online]. 2008(4) [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2008/cislo-4/definice-lidskeho-embrya-jeho-status.html>
- SOKAČOVÁ, Linda. *HNUTÍ PRO ŽIVOT: ZA SVĚT KONZERVATIVNĚJŠÍ A MĚNĚ SVOBODNÝ!* [online]. 5.1.2006 [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/hnuti-pro-zivot-za-svet-konzervativnejsi-a-mene-svobodny>
- DEANA, Rohlinger a Sessions MIRIAM. *Pro-Life/Pro-Choice Movements* [online]. In: . 2013 [cit. 2020-08-28]. DOI: 10.1002/9780470674871.wbespm372. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/319355759_Pro-LifePro-Choice_Movements
- *Women on waves* [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.womenonwaves.org/en/page/650/who-are-we>
- *European Abortion Laws: A Comparative Overview* [online]. In: . [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/sites/default/files/documents/European%20abortion%20law%20a%20comparative%20review.pdf>
- Timeline: The history of abortion in Ireland [online]. In: . 30 December 2018 [cit. 2020-08-15]. Dostupné z: <https://www.thejournal.ie/abortion-in-ireland-4382738-Dec2018/>

- LAJKEP, Tomáš. Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie. *Scripta Bioethica* [online]. Brno, 2003, 3(4) [cit. 2020-08-30].
-
- Konec exportu problémů irských žen? Příběh osmého dodatku ústavy Irské republiky [online]. 2018 [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://blisty.cz/art/91168-konec-exportu-problemu-irskych-zen-pribeh-osmeho-dodatku-ustavy-irske-republiky.html>
- ABORTION AND IRELAND'S SUPREME COURT [online]. In: . 14 November 2008 [cit. 2020-08-15]. Dostupné z: <https://www.jasondmacleod.com/law-articles/abortion-ireland%e2%80%99s-supreme-court/>
- Attorney General v. X. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Attorney_General_v._X
- Eighth Amendment of the Constitution of Ireland. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Eighth_Amendment_of_the_Constitution_of_Ireland
- Abortion in the Republic of Ireland. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Abortion_in_the_Republic_of_Irelandhttps://en.wikipedia.org/wiki/Abortion_in_the_Republic_of_Ireland
- Abortion law in Ireland [online]. [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://www.abortionrightscampaign.ie/abortion-law-in-ireland/>
- ABC v Ireland at the European Court of Human Rights [online]. In: . [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.womenslinkworldwide.org/files/1139/resumen-de-la-sentencia-solo-en-ingles.pdf>
- A., B. and C. v. Ireland: Abortion and the Margin of Appreciation. Strasbourg Observers [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2010/12/17/a-b-and-c-v-ireland-abortion-and-the-margin-of-appreciation/>

- ABC v Ireland at the European Court of Human Rights [online]. In: . [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.womenslinkworldwide.org/files/1139/resumen-de-la-sentencia-solo-en-ingles.pdf>
- NOWICKA, Wanda. The Struggle for Abortion Rights in Poland [online]. , 167-196 [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: https://www.sxpolitics.org/frontlines/book/pdf/capitulo5_poland.pdf
- Interrupce: Věčné téma polské společnosti [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://pravo21.online/spolecnost/interruptce-vecne-tema-polske-spolecnosti>
- Polští poslanci schválili v prvním čtení zpřísnění potratového zákona [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/polsti-poslanci-schvalili-v-prvnim-cteni-zprisneni-potratove/r~b6e1d7467ff111eaa25cac1f6b220ee8/>
- Interrupce rozdělují Polsko. Téměř polovina obyvatel by povolila ukončení těhotenství na žádost ženy. Zdravotnický deník [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://www.zdravotnickydenik.cz/2018/09/interruptce-rozdeluji-polsko-temer-polovina-obyvatel-by-povolila-ukoncení-tehotenství-zadost-zeny/>
- P and S v. Poland: adolescence, vulnerability, and reproductive autonomy [online]. In: . [cit. 2020-08-21]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2012/11/05/p-and-s-v-poland-adolescence-vulnerability-and-reproductive-autonomy/>
- Pichon, Jakob. Does the Unborn Child Have a Right to Life? The Insufficient Answer of the European Court of Human Rights in the Judgment Vo vs. France. Junior Research Fellow at the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law (Prof. Rüdiger Wolfrum), Vol. 07, No. 04, Heidelberg, Germany. Dostupné na https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/43F06BB66112648B7273CB7C7ACE1059/S2071832200004764a.pdf/does_the_unborn_child_have_a_right_to_life_the_insufficient_answer_of_the_european_court_of_human_rights_in_the_judgment_vo_v_france.pdf

- BEN-NAFTALI, Orna a Iris CANOR. *Evans v. United Kingdom*. *The American Journal of International Law* [online]. Cambridge University Press, 2008, s. 128-134 [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40007773>
- BOSO v. ITALY DECISION [online]. In: . [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: https://www.law.utoronto.ca/utfl_file/count/documents/reprohealth/echr_italy_2002_boso.pdf
- *RESEARCH REPORT: Bioethics and the case-law of the Court* [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_bioethics_ENG.pdf
- HORINOVÁ, Anna. *CASE OF EVANS V. UK* [online]. [cit. 2020-08-29]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Anna%20Horinova%202.pdf>

Elektronické prameny

- Reprodukce asistovaná [online]. [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: http://www.medicabaze.cz/index.php?sec=term_detail&categId=13&cname=Gynekologie+a+porodnictv%C3%AD&pgn=120&termId=2947&tname=Reprodukce+asistovan%C3%A1&h=empty#jump
- Eighth Amendment of the Constitution Act, 1983. [online]. [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1983/ca/8/schedule/enacted/en/html#schedule-part2>

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Evropské komise pro lidská práva

- Case of Brüggemann and Scheuten vs. Federal Republic of Germany (Application No. 6959/75). Decision of European Commission of Human Rights on the admissibility of the application. Strasbourg, 12 July 1977. Dostupné na <http://strasbourgconsortium.org>
- Paton vs. UK (Application No. 8317/78). Decision of European Commission on Human Rights. Strasbourg, 13 May 1980, also cited as X. v. UK

- Case of *Tysiąg vs. Poland* (Application No. 5410/03). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 20 March 2007, Final 24 September 2007. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>
- Case of *R.R vs. Poland* (Application No. 27617/04). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 26 May 2011, Final 28 November 2011. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>
- Case of *P.and S. vs. Poland* (Application No. 57375/08). Judgement of Chamber (Fourth Section) of ECHR. Strasbourg, 30 October 2012, Final 30 January 2013. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>
- Case of *Vo vs. France* (Application No. 53924/00). Grand Chamber Judgement of ECHR. Strasbourg, 8 July 2004. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>
- Case of *Evans vs. the United Kingdom* (Application No. 6339/05). Grand Chamber Judgement of ECHR. Strasbourg, 10 April 2007. Dostupné na <http://www.echr.coe.int>
- Case of *Boso vs. Italy* (Application No. 50490/99). Decision of the European Commission of Human Rights on the admissibility of the application. Strasbourg, 5 September 2002
- Case of *Brüggemann and Scheuten vs. Federal Republic of Germany* (Application No. 6959/75). Decision of European Commission of Human Rights on the admissibility of the application. Strasbourg, 12 July 1977. Dostupné na <http://strasbourgconsortium.org>
- Case of *Open Door and Dublin Well Woman vs. Ireland* (Applications No. 14234/88 and 14235/88). Judgement of ECHR. Strasbourg, 29 October 1992

Rozhodnutí soudů jiných států

- *The Attorney General vs. X. and Others* (1992) 1 IR 1
- Case of *A, B and C vs. Ireland* (Application No. 25579/05). Judgement of Grand Chamber of ECHR. Strasbourg, 16 December 2010